

Dr. sc. Maja Munivrana*
Tomislav Brđanović**

KAZNENOPРАВNA ZAŠTITA ŽENA OD RODNO UTEMELJENOG *ONLINE*-NASILJA – IZAZOVI IMPLEMENTACIJE DIREKTIVE (EU) 2024/1385***

Sredinom 2021. godine u Kazneni je zakon uneseno novo kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja (čl. 144.a). Time je hrvatski zakonodavac među prvima prepoznao važnost fenomena tzv. osvetničke pornografije. Da postoji potreba za kaznenopravnom reakcijom na različite oblike rodno utemeljenog online-nasilja, uključujući i dijeljenje intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka, nedavno se jasno iskristaliziralo i na razini Europske unije donošenjem Direktive od 14. svibnja 2024. o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Prvi dio rada općenito će analizirati pojam rodno utemeljenog online-nasilja nad ženama te identificirati različite pravne pristupe inkriminiranju i progonu tih oblika kriminaliteta. Središnji dio rada bavi se evaluacijom bića kaznenog djela zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja kao tipičnog pojavnog oblika online-nasilja nad ženama. Od uvođenja kaznenog djela iz čl. 144.a KZ-a do danas prošle su četiri godine, a u tom je razdoblju doneseno 40 pravomoćnih presuda. Kako je do sada izostala temeljita analiza tog djela i njegove primjene u praksi, cilj je ovog rada na temelju dostupne sudske prakse prikazati fenomenološke osobitosti djela, upozoriti na neke nedoumice u tumačenju njegovih pojedinih obilježja te dati prijedlog normativnih izmjena, osobito u svjetlu nove Direktive, koju su države dužne transponirati do 14. lipnja 2027. godine. U posljednjem dijelu rada autori će se

* Dr. sc. Maja Munivrana, redovita profesorica na Katedri za kazneno pravo, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; maja.munivrana@pravo.unizg.hr;
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9496-6102>

** Tomislav Brđanović, sudac/predsjednik Kaznenog odjela Županijskog suda u Varaždinu;
tomislav.brđanovic@zsvz.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7350-3408>

*** Ovaj rad izrađen je u okviru projekta „Femicid i rodno utemeljeno nasilje u Republici Hrvatskoj – sustavna analiza zakonskih rješenja i sudske prakse“, koji je financiran sredstvima Europske unije – *NextGenerationEU*. Sadržaj ovog rada isključiva je odgovornost autora i ne odražava nužno stajališta Europske unije.

općenito osvrnuti na odredbe spomenute Direktive koje se odnose na online-nasilje nad ženama kako bi razmotrili u kojoj je mjeri hrvatsko materijalno kazneno zakonodavstvo već usklađeno s njom te postoji li potreba za daljnjim normativnim izmjenama.

Ključne riječi: rodno utemeljeno online-nasilje, zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja, nametljivo ponašanje, seksualno uznemiravanje, govor mržnje

1. UVODNO O RODNO UTEMELJENOM *ONLINE*-NASILJU NAD ŽENAMA

Nasilje nad ženama predstavlja oblik diskriminacije žena te obuhvaća „sve oblike rodno uvjetovanog nasilja koji rezultiraju ili bi mogli rezultirati fizičkom, seksualnom, psihološkom ili ekonomskom štetom ili patnjom za žene, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili samovoljno uskraćivanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu“.¹ Digitalna dimenzija nasilja nad ženama često se promatra kao kontinuum s iskustvima izvan mreže.² Iako je zasigurno točno da uzroci oba oblika leže u rodnim stereotipima, da su *online*-i *offline*-oblici rodno uvjetovanog nasilja sve više isprepleteni³ i da se većina, ako ne i svi oblici nasilja nad ženama mogu počinuti i u digitalnom prostoru, odnosno barem uz pomoć informacijsko-komunikacijskih tehnologija, promatranje *online*-nasilja nad ženama isključivo kroz prizmu „običnih kaznenih djela“ ne uspijeva izraziti specifične aspekte tog fenomena. Ta je vrsta nasilja

¹ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), Council of Europe Treaty Series No. 210 (Istanbul, May 11, 2011), čl. 3.a, dostupna na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention> (9. listopada 2025.).

² GREVIO, Opća preporuka br. 1 o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama od 20. listopada 2021., str. 9–10, dostupna na: <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147> (9. listopada 2025.). Platform of Independent Expert Mechanisms on Discrimination and Violence against Women (EDVAW Platform), Thematic Paper on the Digital Dimension of Violence against Women, adopted November 17, 2022; published November 29, 2022, Strasbourg: Council of Europe, 2022, str. 19, dostupno na: <https://rm.coe.int/thematic-report-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women-as-/1680a933ae> (9. listopada 2025.).

³ Jurasz, O., *Online violence against women: A Four Nations study*, The Open University, 2024. Izvješće Women's Aid, Virtual World, Real Fear, str. 8, pokazuje da je 45 % žrtava obiteljskog nasilja izjavilo da je doživjelo neki oblik zlostavljanja na internetu tijekom veze, a 48 % izjavilo je da je doživjelo uznemiravanje ili zlostavljanje na internetu od strane bivšeg partnera nakon što su prekinuli vezu. Dodatnih 38 % otkrilo je da ih je bivši partner proganjao na internetu nakon što su prekinuli vezu. Izvješće je dostupno na: https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2015/11/Women_s_Aid_Virtual_World_Real_Fear_Feb_2014-3.pdf (9. listopada 2025.).

intrinzično povezana s korištenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, koje mogu znatno povećati težinu štetnih posljedica kaznenog djela, a time i promijeniti narav djela.⁴ Upečatljiv primjer predstavlja šokantan slučaj iz Bosne i Hercegovine, u kojem je počinitelj izravno prenosio na *Instagramu* ubojstvo bivše supruge, koju je i prethodno zlostavljao. Prema navodima lokalnih medija, prijenos ubojstva uživo je pratilo nekoliko tisuća ljudi, među kojima su neki čak i ohrabivali napadača ili podržavali napad.⁵

Ne postoji dosljedna terminologija ni univerzalno prihvaćena definicija *online*-nasilja nad ženama. Govori se, često naizmjenično, o tehnološki omogućenom rodno uvjetovanom nasilju, rodno uvjetovanom nasilju omogućenom digitalnom tehnologijom, digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama, kibernetičkom nasilju nad ženama i djevojčicama, rodno uvjetovanom kibernetičkom kriminalu, digitalnom ili *online*-zlostavljanju, *online* i tehnološki omogućenom nasilju nad ženama itd.⁶ U ovom radu odlučili smo koristiti termin „rodno utemeljeno *online*-nasilje nad ženama“ kao krovni termin jer se on oslanja na zakonsku terminologiju „rodno utemeljenog nasilja nad ženama“,⁷ dok pod pojmom *online*-nasilja nad ženama razumijemo kako čine nasilja počinjene na internetu tako i različite vrste nasilja nad ženama djelomično ili u potpunosti počinjene korištenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, poput mobilnih/pametnih telefona, interneta, platformi društvenih mreža ili e-pošte. Nadalje, pojmom obuhvaćamo i nasilje kod kojeg takve tehnologije samo pomažu u počinjenju djela ili pogoršavaju njegove štetne učinke.⁸ Dok rodno uvjetovano nasilje može biti usmjereno i na muškarce i dječake, u ovom se radu usredotočujemo isključivo na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Rodno utemeljeno *online*-nasilje se manifestira u širokom rasponu ponašanja, uključujući *online stalking* (nametljivo ponašanje), *online* (seksualno)

⁴ Direktiva (EU) 2024/1385 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Službeni list L 2024/1385 (24. svibnja 2024.), na snazi od 13. lipnja 2024., Celex 32024L1385 (dalje: Direktiva), Recital 17 Preambule.

⁵ Euractiv, Thousands March in Bosnia After Man Streams Partner's Murder, Euractiv.com, 15. kolovoza 2023., dostupno na: <https://www.euractiv.com/section/non-discrimination/news/thousands-march-in-bosnia-after-man-streams-partners-murder/> (9. listopada 2025.).

⁶ European Commission: Directorate-General for Justice and Consumers, De Vido, S. and Sosa, L., *Criminalisation of gender-based violence against women in European states, including ICT-facilitated violence – A special report*, Publications Office of the European Union, 2021, str. 51–53, dostupno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/960650> (9. listopada 2025.).

⁷ V. čl. 87. st. 32. Kaznenog zakona, *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/2022, 114/2023 i 36/2024 (dalje: KZ).

⁸ Ova se definicija bazira na definiciji Dubravke Šimonović kao posebne izvjestiteljice za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice – Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences on Online Violence against Women and Girls from a Human Rights Perspective, UN Human Rights Council, A/HRC/38/47 (Geneva: United Nations, 18 June 2018), par. 23.

uznemiravanje, zlostavljanje temeljeno na slikama – koje se često, nedovoljno precizno i donekle stigmatizirajuće naziva i „osvetničkom pornografijom“ – *cyberbullying*, *sextortion* ili seksualno iznuđivanje, *online*-govor mržnje, *online grooming*, *sexting*, *trolling*, *doxing*, *swatting*, *flaming* itd.⁹ Kako se digitalne tehnologije razvijaju, tako se razvijaju i oblici i taktike *online*-nasilja. Postojeće oznake, za koje ponekad još i ne postoji adekvatan prijevod na hrvatski jezik, ne pokrivaju cijeli raspon ponašanja niti ističu rodni obrazac u zlostavljanju.¹⁰ Nadalje, mnogi se oblici preklapaju, različiti termini ponekad se koriste za opis istog ponašanja, a isti termini za opis različitog ponašanja, što dovodi ne samo do lingvističke nedosljednosti već potencijalno i do pravne nesigurnosti.¹¹

Različiti oblici rodno uvjetovanog *online*-nasilja nisu iste težine i ne zadovoljavaju svi prag za kazneni progon. Istraživanja pokazuju da se (psihološka) šteta koju pretrpe žene žrtve *online*-nasilja često doživljava kao manje teška od štete pretrpljene ekvivalentnim oblicima *offline*-nasilja te se stoga ne prepoznaje kao dovoljna da bi zahtijevala kaznenopravnu reakciju.¹² Pravni odgovori na rodno uvjetovano *online*-nasilje razlikuju se po državama, no općenito se mogu podijeliti u tri glavne kategorije:

- a) uvođenje specifičnih kaznenih djela koja se bave upravo ili uglavnom *online*-dimenzijom nasilja nad ženama – najčešće je riječ o inkriminaciji fenomena poznatog pod nazivom osvetnička pornografija¹³
- b) oslanjanje na tradicionalna/obična/postojeća kaznena djela, koja se tumače tako da obuhvaćaju i *online*-načine počinjenja djela, poput mizoginog govora mržnje, uhođenja, seksualnog uznemiravanja, koji su kažnjivi jednako i u fizičkom i u virtualnom svijetu¹⁴

⁹ Za objašnjenje ovih pojmova vidi: <https://babe.hr/neon-vrste-nasilja/> (9. listopada 2025.).

¹⁰ GREVIO, Opća preporuka br. 1, *op. cit.* u bilj. 2, par. 28.–29.

¹¹ Samo kao primjer, zlostavljanje temeljeno na slikama (engl. *image-based abuse*) naziva se i osvetničkom pornografijom, a Direktiva ga inkriminira pod nazivom „dijeljenje intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka“ te pod tim djelom obuhvaća ponašanje koje se često naziva seksualnim iznuđivanjem (*sextortion*), vidi čl. 5(1)(c) Direktive.

¹² Olga Jurasz, profesorica na Pravnom fakultetu Otvorenog sveučilišta (*The Open University Law School*) i direktorica Centra za zaštitu žena na mreži (*Centre for Protecting Women Online*) (UK) na međunarodnoj konferenciji *Surf and Sound*, Zagreb (i *online*), 31. siječnja 2025. Obično se smatra da kaznenopravna sankcija treba ostati rezervirana za ponašanja kojima se uzrokuje značajno „zlo“ (tzv. *harm principle*). V. Ashworth, A., *Positive obligations in Criminal Law*, Oxford and Portland, 2015, str. 15

¹³ Za poredbenopravni prikaz v. Brđanović, T., *Bitna obilježja kaznenog djela zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz čl. 144a KZ*, Priručnik za voditeljice, Zagreb, studeni 2024., str. 25 *et seq.*

¹⁴ V. primjerice obrazloženje radne skupine uz čl. 140. KZ-a, Turković, K. *et al.*, *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb, 2013, str. 191.

- c) neprepoznavanje *online*-nasilja nad ženama kao kažnjivog ponašanja – određeni oblici *online*-zlostavljanja teško se podvode pod postojeća kaznena djela, osobito ona koja se progone po službenoj dužnosti (npr. praksa poznata pod engleskim terminom *upskirting*, razni oblici tzv. *cyberbullyinga*, uloga *online*-promatrača ili onih koji odobravaju *online*-nasilje).

Čak i kada se određeni oblik *online*-nasilja može podvesti pod postojeća kaznena djela, upitno je mogu li ta kaznena djela obuhvatiti i izraziti specifične posljedice *online*-nasilja. U kontekstu razmatranja je li dostatno postojeće zakonodavstvo valja upozoriti na presudu Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) u predmetu *M. S. D. protiv Rumunjske*.¹⁵ Sud je utvrdio kako neadekvatan rumunjski pravni okvir nije zaštitio podnositeljicu zahtjeva od *online*-nasilja temeljenog na spolu te je rezultirao neučinkovitom istragom, čime je prekršen i materijalni i postupovni dio čl. 8. Europske konvencije o ljudskim pravima.¹⁶ Bit tog slučaja leži u neadekvatnom odgovoru nacionalnih vlasti na navode podnositeljice zahtjeva, među ostalim, o dijeljenju njezinih intimnih slika bez pristanka od strane bivšeg partnera. U nedostatku posebne odredbe koja bi obuhvatila fenomen dijeljenja intimnih slika bez pristanka nacionalna tijela kaznenog progona i pravosuđa oslanjala su se na postojeća tradicionalna kaznena djela. Sud je primijetio da čak i ako bi se određena „obična“ kaznena djela mogla primijeniti, ta kaznena djela nisu mogla podnositeljici zahtjeva pružiti potrebnu vrstu zaštite, u smislu oblika i opsega, od svih djela koja je bivši partner navodno počinio. U svjetlu tih razmatranja Sud je zaključio da u relevantno vrijeme tužena država nije uspostavila odgovarajući kaznenopravni okvir koji bi podnositeljici zahtjeva mogao pružiti potrebnu zaštitu od specifičnih djela njezina bivšeg partnera.¹⁷

Naše zakonodavstvo sadrži dijeljenje intimnog materijala bez pristanka kao zasebno djelo, no ne u svim njegovim mogućim pojavnim oblicima. Stoga će iduća poglavlja nastojati istražiti na koji način naš pravni sustav prepoznaje različite oblike rodno utemeljenog *online*-nasilja nad ženama i kako im pristupa.

¹⁵ ESLJP, *M. S. D. v. Romania*, zahtjev br. 28935/21, presuda od 8. srpnja 2022.

¹⁶ *Ibid.*, par. 128.

¹⁷ *Ibid.*, par. 135-137.

2. ZLOUPORABA SNIMKE SPOLNO EKSPPLICITNOG SADRŽAJA (ČL. 144.a KAZNENOG ZAKONA)

2.1. *Ratio* uvođenja nove inkriminacije

Ovo je kazneno djelo uvedeno u hrvatsko kazneno zakonodavstvo Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (dalje ZID KZ/21)¹⁸ u čl. 13. ZID KZ/21. Razlozi koji se daju u Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, s konačnim prijedlogom Zakona,¹⁹ za propisivanje ovog kaznenog djela šturi su – obrazloženje predstavlja puku konstataciju da se KZ dopunjava novim kaznenim djelom, pa se ovdje ne može naći stvarni *ratio* propisivanja novog kaznenog djela. Razloge možda treba potražiti u prepoznavanju potrebe propisivanja novog kaznenog djela prema pojavnim oblicima ponašanja koje se do tada podvodilo pod čl. 146. KZ-a,²⁰ kao potrebu propisivanja specijalnijeg kaznenog djela kojim će preciznije biti propisana obilježja ovog kaznenog djela. Naravno, *ratio* se može pronaći i u nastojanju za pružanjem povećane zaštite od nasilja u obitelji, nasilja nad ženama te jačanja zaštite žrtava kaznenih djela, posebno određenih, ranjivijih skupina žrtava.²¹ Taj se motiv izrijeком spominje u kasnijem Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, s konačnim prijedlogom Zakona iz veljače 2024.²²

Kazneno djelo iz čl. 144.a KZ-a smješteno je u Glavu XIV. KZ-a – Kaznena djela protiv privatnosti, kojima se štite ustavna prava pojedinaca iz čl. 34.–37. Ustava Republike Hrvatske. Tim se kaznenim djelom štiti osobno pravo građanima na štovanje i pravnu zaštitu njihova osobnog i obiteljskog života iz čl. 35. Ustava RH. Izrijeком se u opisu obilježja kaznenog djela u čl. 144.a i st. 1. i st. 2. KZ-a navodi pojam „privatnost“, kao posljedica koja treba proizaći iz radnje počinitelja, ali se on nalazi opisan i kroz pojam „osobne uporabe“ snimke, čime se podrazumijeva privatna, interna uporaba snimke spolno eksplicitnog

¹⁸ *Narodne novine*, br. 84/21.

¹⁹ Vlada Republike Hrvatske od 10. lipnja 2021. Tekst je dostupan na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2021/Lipanj/62%20sjednica%20VRH/62%20-%203.docx> (9. listopada 2025).

²⁰ Npr. presuda – kazneni nalog Općinskog suda u Novom Zagrebu K-404/2020-2 od 21. rujna 2020.: „nakon što je u svojoj kući u Lasinji, mobitelom I., broja 099, snimio njihov dragovoljni intimni odnos tijekom kojega ga imenovana oralno zadovoljava, navedenu videosnimku, protivno članku 6. stavak 1 točka a). Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka Europske unije (*Službeni list Europske unije* broj L119), bez znanja i odobrenja I. K. proslijedio na svoj mobilni uređaj broj 091 te snimku pokazao V. i proslijedio još najmanje jednoj osobi“. Čl. 146. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ-a.

²¹ Brđanović, *op. cit.* u bilj. 13, str. 47.

²² <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2024/Velja%C4%8Da/289%20sjednica%20VRH/289%20-%208.DOCX> (9. listopada 2025.).

sadržaja. Pojam „privatnost“ ima širok sadržaj. ESLJP u presudi *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²³ navodi kako je privatni život „širok pojam, koji nije podložan preciznoj definiciji. Pokriva aspekte fizičkog i psihološkog integriteta osobe, može obuhvaćati pojedine aspekte fizičkog i društvenog identiteta pojedinca. Elementi poput spolne identifikacije, imena i spolne orijentacije te seksualnog života potpadaju pod osobnu sferu zaštićenu čl. 8. Konvencije. Čl. 8. također štiti i pravo pojedinca na osobni razvoj, kao i pravo na uspostavljanje i razvoj odnosa s drugim pojedincima i vanjskim svijetom.“²⁴ Nadalje, kao što je ESLJP istaknuo u *M. S. D. protiv Rumunjske*, pravo na privatni život odnosi se i na sliku i lik te na kontrolu korištenja te slike.²⁵ Slijedom navedenoga, logično je smještanje tog kaznenog djela među kaznena djela protiv privatnosti.

No kako se radi o kaznenom djelu složenih obilježja, koje, osim povrede privatnosti žrtve, sadrži i povredu spolne slobode, jer radnja počinjenja djela proizlazi iz konsenzualnog spolnog ponašanja osoba koje se snima, a distribuira se bez pristanka, barem jednako logično bilo bi i smještanje tog kaznenog djela u Glavu XVI. KZ-a – Kaznena djela protiv spolne slobode. Naime, odnos povjerenja koji počinitelj ovog kaznenog djela zlorabi objavljujući snimku spolno eksplicitnog ponašanja,²⁶ koja je nastala uz pristanak snimane osobe, svakako povređuje i pravo na spolno samoodređenje. Dakle, radilo bi se o (dobrovoljnom) spolnom ponašanju koje jedan sudionik zloupotrebljava iz različitih motiva, čime narušava slobodu odlučivanja žrtve u pogledu izbora partnera, ali i načina, u osnovi privatnog, spolnog ponašanja. Takva koncepcija nije raširena u europskom pravnom području, u kojem države to kazneno djelo smještaju u kaznena djela protiv privatnosti, ali je svojstvena kaznenim zakonima američkih saveznih država, koje ga svrstavaju među seksualne delikte.²⁷

²³ ESLJP, *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev broj 2346/02, presuda od 29. travnja 2002., par. 61.

²⁴ Razvoj pojma privatni život može se pratiti u nizu presuda ESLJP-a, npr. presuda *Von Hannover protiv Njemačke* od 24. rujna 2004. (broj zahtjeva 59320/00); presuda *Reklos i Davourlis protiv Grčke* od 15. travnja 2009. (broj zahtjeva 1234/05); presuda *K. U. protiv Finske* od 2. prosinca 2008. (zahtjev broj 2872/02); presuda *Söderman protiv Švedske* od 12. studenoga 2013. (broj zahtjeva 5786/08); presuda *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, zahtjevi broj 65286/11 i 57270/14 od 10. siječnja 2019.; presuda *Volodina protiv Rusije* (broj 2) od 14. rujna 2021. (zahtjev broj 40419/19).

²⁵ ESLJP, *M. S. D. protiv Rumunjske*, par. 115.

²⁶ Dalje u tekstu kod obrade pojma „spolno eksplicitni sadržaj“ daje se razmišljanje o tome na što se odnosi taj pojam. Pritom valja naglasiti da način na koji je djelo formulirano u našem Kaznenom zakonu počiva na dobrovoljnom ponašanju, zluporabi odnosa povjerenja i povredi privatnosti, što sve govori u prilog smještaja inkriminacije u tu glavu, no kao što će biti objašnjeno *infra*, to nije i jedini mogući pristup definiranju tzv. osvetničke pornografije, odnosno dijeljenja intimnog ili manipuliranog materijala.

²⁷ Šepec, M.; Lango, M., Virtual revenge pornography as a new online threat to sexual integrity, *Balkan Social Science Review*, vol. 15, 2020, str. 122.

Naravno da seksualna autonomija predstavlja jedan aspekt prava na privatnost, odnosno osobni i obiteljski život, te da se u sistematizaciji posebnog dijela Kaznenog zakona kaznena djela protiv privatnosti (Glava XIV.) nalaze prije kaznenih djela protiv spolne slobode (Glava XVI.), iz čega bi se mogao izvesti zaključak o većoj kriminalnopolitičkoj važnosti djela iz Glave XIV.²⁸ Prihvati li se ta argumentacija, koja logički proizlazi iz sustavnog tumačenja, svrstavanje tog kaznenog djela u Glavu XIV. govori u prilog ocjeni o višem mjestu na hijerarhijskoj ljestvici temeljnih vrijednosti. Međutim, iako to načelno jest intencija zakonodavca, da već svrstavanje djela u glave i pozicioniranje pojedinih glava odražava simboličku težinu djela, ta intencija nije posve dosljedno provedena. Osim toga, s promjenom društvenih stavova o štetnosti određenih oblika kriminala mijenjaju se i kazneni okviri te inicijalno zamišljena hijerarhija, što najčešće adekvatno ne prati i sistematizacija pojedinih glava. Usporede li se zapriječene kazne za djela iz Glave XVI. s onima iz Glave XIV., jasno je da su u pravilu one znatno više kod spolnih delikata usprkos tome što im djela protiv privatnosti u sistematizaciji prethode. Na tom se tragu i u poredbenoj literaturi ističe da se u sustavima u kojima se djelo svrstava u kaznena djela protiv privatnosti ono ne smatra jednako teškim kao u onim sustavima koji ga vide kao seksualni delikt.²⁹

Kroz literaturu se često provlače podaci o utjecaju objave snimke spolno eksplicitnog sadržaja na čast i ugled žrtava, koje zbog toga doživljavaju brojne neugodnosti kako u privatnoj³⁰ tako i društvenoj (poslovnoj) sferi.³¹ Ne tako davno postojala bi poveznica ponašanja podvodivog pod predmetno kazneno djelo „iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika“ iz čl. 201. KZ/97, odnosno sljednika tog kaznenog djela u KZ-u – „(teško) sramoćenje“ iz čl. 148. Ne može se poreći postojanje izravnog utjecaja počinjenja predmetnog kaznenog djela na čast i ugled žrtve, no ti aspekti časti i ugleda više ne uživaju kaznenopravnu zaštitu, jer je kazneno djelo sramoćenja 2019. godine brisano,³² a i

²⁸ Kao jedno tumačenje koje se može susresti u literaturi to navodi Novoselec, P. (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, Zagreb, 2007, str. XVII.

²⁹ Šepec, M., *Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence*, *International Journal of Cyber Criminology*, vol 13, br. 2, 2019, str. 421–423.

³⁰ Istraživanje Cyber Civil Rights Initiative iz 2015., provedeno na 1606 ispitanika, daje primjer tri djevojke koje su počinile samoubojstvo nakon što su bile žrtve osvetničke pornografije. Citirano prema *Combating Cyber Violence against women and girls* Europskog instituta za ravnopravnost spolova, 25. studenog 2022., dostupno na: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/combating-cyber-violence-against-women-and-girls> (9. listopada 2025.).

³¹ Poslodavci traže podatke na internetu o budućim zaposlenicima. Keats Citron, D., Franks, M. A., *Criminalizing revenge porn*, *Wake Forest Law Review*, vol. 49, 2014, str. 345–391, str. 352.

³² *Narodne novine*, br. 126/2019.

svakako se jača pravna zaštita žrtava ostvaruje putem kaznenog progona po službenoj dužnosti (po prijedlogu) nego po privatnoj tužbi, koja je imanentna progону djela protiv časti i ugleda.³³

Jedna od osnovnih posljedica smještanja kaznenog djela iz čl. 144.a KZ-a u Glavu XIV. KZ-a jest usklađivanje režima progona s većinom kaznenih djela iz te glave. Za sve osnovne oblike kaznenih djela iz te glave, osim za kaznena djela iz čl. 145. i čl. 146. KZ-a, ali i za sve pojavne oblike predmetnog kaznenog djela, progon se vrši po prijedlogu ovlaštene osobe. Pritom je zakonodavac bio nedosljedan budući da se kvalificirani oblici srodnih djela iz čl. 143. i 144. KZ-a također progone po službenoj dužnosti, dok se svi oblici djela iz čl. 144.a progone po prijedlogu. Za kaznena djela za koja se progoni po prijedlogu prijedlog za progon mora se podnijeti u roku od tri mjeseca od dana kad je ovlaštena fizička ili pravna osoba saznala za kazneno djelo i počinitelja.³⁴ Okolnost zadiranja u privatnost žrtve javnom objavom spolno eksplicitnog sadržaja i izvjesna sekundarna viktimizacija u kaznenom postupku mogu utjecati na odluku žrtve o podnošenju prijedloga, s posljedicom donošenja formalne odluke o odbacivanju (prijedloga) kaznene prijave zbog proteka roka. Takav režim progona, uslijed kojega i *de facto* vrlo brzo prestaje mogućnost djelotvornog postupanja i progona, pa proizvodi učinak sličan zastari, napušten je za sva kaznena djela iz Glave XVI. KZ-a, pa i kod kaznenog djela spolnog uznemiravanja, upravo zbog osjetljive i specifične prirode djela, koja štiti spolnu nepovredivost.³⁵ Stoga smatramo da i u kontekstu ovog djela, koje je po svojoj prirodi složeno jer štiti više pravnih dobara, među kojima i spolnu slobodu, treba odustati od progona po prijedlogu.³⁶

³³ V. čl. 150. st. 1. KZ-a.

³⁴ Čl. 47. st. 1. Zakona o kaznenom postupku, *Narodne novine*, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – pročišćeni tekst, 91/12 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22 i 36/2024.

³⁵ Upravo je s tim obrazloženjem, zbog specifičnosti i osjetljivosti kaznenog djela, 2021. godine ukinuta procesna pretpostavka prijedloga za kazneno djelo spolnog uznemiravanja iz čl. 156. KZ-a, čime je prijedlog za sva kaznena djela protiv spolne slobode uspostavljen po službenoj dužnosti. V. Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, s Konačnim prijedlogom zakona iz lipnja 2021. godine, str. 18. Da je to zbilja bilo potrebno, pokazuju i primjeri iz prakse u kojima su žrtve uslijed izostanka potpore neposredno nakon događaja prijavljivale djelo tek naknadno. Munivrana, M., *Kaznenopravna zaštita od spolnog uznemiravanja*, u: Grgurev, I., Potočnjak, Ž. (ur.), *Pravna zaštita od spolnog uznemiravanja*, Zagreb, 2021, str. 140.

³⁶ Kada bi zakonodavac odustao od ove procesne pretpostavke, smatramo da bi po službenoj dužnosti valjalo progoniti i djela počinjena prije takve izmjene ako nije nastupio opći zastarni rok jer prijedlog za progon predstavlja isključivo procesnu pretpostavku, na koju ne bi trebalo primijeniti načelo zakonitosti. Munivrana, *ibid.*

2.2. Analiza obilježja inkriminacije

Analiza obilježja nekog kaznenog djela uobičajeno bi polazila od zakonskog opisa kaznenog djela i jezičnog, logičkog i smislenog tumačenja obilježja bića kaznenog djela, uz razmatranje na koje bi se potencijalne životne događaje odnosilo promatrano kazneno djelo. U ovom ćemo radu okrenuti pristup polazeći od konkretnih primjera iz sudske prakse i na temelju njih razraditi pojedina obilježja ovog kompleksnog kaznenog djela. Tako ćemo kroz sudsku praksu upozoriti na moguće počinitelje ovog kaznenog djela, žrtve, radnje počinjenja i posljedice kaznenog djela, kao i na njegove pojavne oblike.

a) počinitelj

Počinitelj je definiran kao onaj „tko zlouporabi odnos povjerenja“, tako da počinitelj može biti isključivo osoba koja je sa žrtvom u odnosu povjerenja. To će najčešće biti bliske osobe, kako ih definira čl. 87. st. 8. i 9. KZ-a,³⁷ ali to može biti zamislivo svaki međusobni odnos s određenim seksualnim konotacijama. U pregledanoj sudskoj praksi odnos povjerenja opisuje se, primjerice, kao „svoje bivše djevojke, nakon prekida njihove ljubavne veze“,³⁸ „sa kojom je bio u ljubavnoj vezi“,³⁹ „njegova bivša izvanbračna supruga“,⁴⁰ „svog bivšeg intimnog partnera“,⁴¹ „njegova bivša supruga“. ⁴² Iz navedenih primjera jasno je vidljivo da zakonska definicija bliske osobe u pravilu pokriva i pojam odnosa povjerenja, a stvaran sadržaj odnosu povjerenja dat će konkretna činjenična situacija, pri čemu treba voditi računa da ni među svim bliskim osobama ne mora postojati relevantan odnos povjerenja.⁴³ Tako se kao primjer opisa povjerenja pojavljuje formulacija „snimljenih tijekom njihovog dopisivanja“,⁴⁴ bez detaljnog opisa odnosa počinitelja i žrtve, što bi moglo upućivati na tzv. *sexting*, bez nekog dubljeg, emocionalnog ili seksualnog odnosa. S dru-

³⁷ Članovi obitelji jesu bračni ili izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik. Bliske osobe jesu članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, sadašnji ili bivši partner u intimnoj vezi, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

³⁸ Općinski sud u Osijeku, presuda K-637/2023-2 od 30. listopada 2023.

³⁹ Općinski sud u Virovitici, presuda K-51/2022-28 od 29. svibnja 2024.

⁴⁰ Općinski sud u Čakovcu, presuda K-168/2022-15 od 20. listopada 2022.

⁴¹ Općinski sud u Bjelovaru, presuda K-415/2021-3 od 17. studenog 2021.

⁴² Općinski sud u Karlovcu, presuda K-198/2022-2 od 22. rujna 2022.

⁴³ Roksandić, S., Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i „osvetničke pornografije“ te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, broj 2, 2021, str. 461.

⁴⁴ Općinski sud u Bjelovaru, presuda K-425/2022-4 od 5. prosinca 2022.

ge strane, postoji više odluka u kojima taj odnos povjerenja ili nije opisan ili jednostavno ne postoji. Takav je primjer: „najprije na neutvrđen način došao do korisničkih podataka *Facebook* profila naziva ‘...’, kojim se koristi njegova bivša izvanbračna supruga, nakon čega je putem aplikacije *Messenger* s navedenog *Facebook* profila, bez pristanka ...“;⁴⁵ gdje je stvarno opisano počinjenje kaznenog djela neovlaštenog pristupa iz čl. 266. KZ-a, a ne odnos povjerenja iz čl. 144.a KZ-a. Slična je situacija i u nizu drugih citiranih odluka, no zanimljivo je da je u nekima od tih predmeta zbog nepostojanja odnosa povjerenja utvrđeno da nisu ostvarena obilježja tog djela,⁴⁶ dok su drugi usprkos tome rezultirali osuđujućim presudama.⁴⁷ Zaključno valja istaknuti da kod opisivanja odnosa povjerenja treba utvrditi postojanje takva odnosa, ponajprije u smislu pojma bliske osobe, ali i u kontekstu pristanka na nastanak snimke i njezina

⁴⁵ Presuda cit. pod bilješkom 39.

⁴⁶ Tako je u primjeru u kojem suprug ostavlja svoj mobitel sa snimkom svojeg spolnog odnosa s drugom ženskom osobom kako bi na taj način obavijestio suprugu o tome, a ona prosljedi tu snimku suprugu te druge ženske osobe, odbijen prijedlog oštećenika kao tužitelja za provođenje dokaznih radnji (Županijski sud u Splitu, Kir-1330/22 od 10. veljače 2023.). Odluku, međutim, sud nije eksplicitno utemeljio na nepostojanju odnosa povjerenja između okrivljene i dvije žrtve ovog djela u kontekstu nastanka snimke, nego na činjenici da „sporna snimka nije pokazana s ciljem povrede privatnosti oštećenika, već u svrhu dokazivanja nevjere od strane supružnika“, iz čega pogrešno proizlazi da je riječ o djelu koje se može počiniti samo s izravnom namjerom. U drugom predmetu, kada je sporna snimka snimljena na mobitel od strane izvanbračnog supruga uz pristanak žrtve, a optuženik je tu snimku bez znanja snimatelja kopirao iz snimateljeva mobitela te potom podijelio na društvenoj mreži *Facebook*, potvrđeno je rješenje o odbačaju optužnice i odbijena je žalba državnog odvjetnika upravo s obrazloženjem da ne proizlazi relevantan stupanj vjerojatnosti o postojanju odnosa povjerenja između optuženika i žrtve u odnosu na inkriminiranu snimku (Županijski sud u Varaždinu, Kž-328/2023-6 od 20. rujna 2023.).

⁴⁷ Do osuđujuće presude u odnosu na oba okrivljenika došlo je u predmetu u kojem je jedan okrivljenik u intimnoj vezi s bivšom suprugom drugog okrivljenika snimio spolni odnos uz pristanak žrtve te je potom snimku podijelio s drugim okrivljenikom, bivšim suprugom, koji je tada tu snimku prosljedio poslodavcu bivše supruge i većem broju drugih osoba (Općinski sud u Karlovcu, K-198/2022-2 od 22. rujna 2022.). U tom slučaju nesporno je da je prvi okrivljeni zloupotrijebio odnos povjerenja sa žrtvom, ali isto je u najmanju ruku upitno u pogledu drugog okrivljenika. Sporan je i pravno relevantan odnos povjerenja u predmetu u kojem je osuđena okrivljena koja je, u nakani da povrijedi privatnost supruga, kada je on ostavio svoj mobilni uređaj bez nadzora, bez njegova pristanka, nakon što je pretraživanjem njegova mobitela pronašla više dobrovoljno sačinjenih fotografija njegovih spolnih odnosa s bivšom partnericom, fotoaparatom svojeg mobitela više puta fotografirala zaslon njegova mobitela s navedenim fotografijama i prosljedila navedene fotografije njegovu prijatelju (Općinski sud u Osijeku, K-703/2024-2 od 15. studenoga 2024.). Slično tome, osuđena je i okrivljena koja je, nezadovoljna ponašanjem obiteljske prijateljice prema njoj, bez njezina znanja i suglasnosti mobilnim uređajem fotografiju snimljenu od strane za sada nepoznate osobe, uz pristanak žrtve, na kojoj je prikazano njezino obnaženo tijelo, dalje prosljedila (Općinski sud u Splitu, K-560/2023-2 od 17. studenoga 2023.).

zajedničkog korištenja u osobne svrhe, jer se time *de lege lata* određuje tko može biti počinitelj ovoga kaznenog djela.

b) žrtva

Za žrtvu kaznenog djela iz čl. 144.a st. 1. KZ-a vrijedi isto što je rečeno za počinitelja. Radi se o licu i naličju odnosa povjerenja jer počinitelj i žrtva, da bi postojala obilježja ovog kaznenog djela, moraju stajati u odnosu povjerenja. Kod žrtve je još značajno i da mora postojati njezin pristanak na snimanje, da je ta snimka za osobnu upotrebu⁴⁸ i da je počinitelj podijeli bez pristanka žrtve. Tim bi zahtjevima odgovarao, primjerice, opis „bez pristanka ...“, video i slike zajedničkog seksualnog odnosa prethodno snimljenog uz njezin pristanak, putem mobilnog uređaja istog pozivnog broja poslao⁴⁹. S druge strane, u pregledanim odlukama ima ih više u kojima nedostaje opis jedne od tih značajki žrtve,⁵⁰ a koje određuje da se radi o konkretnom, a ne nekom drugom kaznenom djelu. I u odnosu na određenje počinitelja i žrtve u radu se fokusiramo na kazneno djelo iz čl. 144.a st. 1. (i st. 3. u vezi sa st. 1.) KZ-a jer su ostali javni oblici tog kaznenog djela iznimno rijetki u praksi.⁵¹

c) radnja počinjenja

Radnja počinjenja jest činjenje dostupnim snimke spolno eksplicitnog sadržaja trećoj osobi ili putem računalnog sustava, ili mreže, ili na drugi način, zbog čega je snimka postala dostupna većem broju osoba. Radnje počinjenja

⁴⁸ Kada bi se radilo o snimci namijenjenoj javnoj objavi, ne bi se radilo o počinjenju ovog kaznenog djela.

⁴⁹ Općinski sud u Pazinu, Kov-356/2024.

⁵⁰ Najčešće nedostaje opis pristanka žrtve na snimanje, a postoji čak i primjer kada je opisano protivljenje žrtve na snimanje „unatoč protivljenju žrtve, svojim mobilnim telefonskim uređajem, sačinio fotografiju njihova spolnog odnosa“, no presuda – kazneni nalog je osuđujuća (Općinski sud u Rijeci, K-310/2022-3 od 14. travnja 2022.). Dvojben je i pristanak žrtve na snimanje u osuđujućoj presudi Općinskog suda u Metkoviću K-134/2023 od 20. listopada 2023.: „za vrijeme dok mu je bivša djevojka ... tijekom videopoziva koristeći mobilnu aplikaciju *WhatsApp* pokazala svoje obnaženo tijelo, iskoristio njeno povjerenje i snimio sliku zaslona“. Nejasno je ispunjenje svih obilježja i u sljedećem predmetu: „bez njezinog pristanka, snimku spolnog odnosa njega i žrtve, koja je nastala za vrijeme dok je sa njom bio u intimnoj vezi, poslao njezinom suprugu“, iz kojeg opisa jasno ne proizlazi da je sporna snimka nastala dobrovoljno i za osobnu uporabu (Općinski sud u Čakovcu, presuda K-115/2024-55 od 14. svibnja 2024.). Konačno, na koji je način snimka nastala i kako je do nje došao počinitelj, ne preispituje ni Općinski sud u Rijeci, K-831/2022-2 od 3. listopada 2022., kada u osuđujućoj presudi – kaznenom nalogu u izreci samo navodi „bez pristanka svoje bivše supruge, objavio više fotografija na kojima se nalazi njegova bivša supruga u spolno eksplicitnim položajima“.

⁵¹ Za primjer tzv. *deepfake* v. Općinski sud u Šibeniku, K-48/2025-2 od 21. veljače 2025. Čl. 143. st. 3. u vezi sa st. 2. KZ-a.

u pregledanoj sudskoj praksi uglavnom se svode na slanje fotografija i videa putem platformi za razmjenu poruka ili javnom objavom na društvenim mrežama, ali pojavljuju se i neki inventivni načini počinjenja.⁵²

Iako pojam „spolno eksplicitni sadržaj“ nije zakonom definiran, njega bi, prema Roksandić, trebalo tumačiti na način da obuhvaća „istinitu, preinačenu ili novu snimku intimnih dijelova tijela, spolnog odnošaja ili s njim izjednačene spolne radnje, stvarnog ili hinjenog (odglumljenog)“.⁵³ Dok se u glavnim crtama slažemo s tim tumačenjem, u dijelu koji se odnosi na sa spolnim odnošajem izjednačene radnje ono je preusko. Naime, prema dominantnoj sudskoj praksi takve su radnje samo one penetrativne naravi,⁵⁴ dok ovim djelom treba obuhvatiti i širi krug nepenetrativnih radnji, od kojih bi pojedine mogle biti kvalificirane kao „samo“ bludne radnje ili čak ni to, javna objava fotografija golog tijela žrtve s fokusom na spolne organe⁵⁵ u spolne svrhe.⁵⁶ Spolno eksplicitni sadržaj s fotografija i snimki potrebno je detaljno opisati, nije dostatno navesti kako se radi o „fotografijama i snimkama spolno eksplicitnog sadržaja“.⁵⁷

⁵² U jednom predmetu počinitelj je „fotografije koje prikazuju obnaženu žrtvu, s kojom je bio u intimnom vezi te koje su snimljene uz pristanak imenovane, iz osobnog automobila bacao po cesti, s time da je na poleđini dijela fotografije napisao njezine osobne podatke, na koji način su fotografije vidjeli mještani Općine“ (Općinski sud u Karlovcu, presuda K-408/22-3 od 2. ožujka 2023.). U drugom pak počinitelj je, „iako svjestan da su fotografije koje su sačinili on i žrtva, a radi se o fotografijama na kojima je ista obnažena, sačinjene u povjerenju i da žrtva ne pristaje da predmetne fotografije budu dostupne drugim osobama, iste ostavio na biciklu supruga žrtve“ (Općinski sud u Zadru, Kov-340/2024 od 9. srpnja 2024.).

⁵³ Roksandić, *op. cit.* u bilj. 43, str. 461.

⁵⁴ Kad je riječ o radnjama bez penetracije, sudska praksa nije konzistentna. V. Vuletić, I.; Šprem, P., Materijalnopravni aspekti kaznenog djela silovanja u hrvatskoj sudskoj praksi, *Policija i sigurnost*, vol. 28, br. 2, 2019, str. 130–155, str. 135.

⁵⁵ Npr. Općinski kazneni sud u Zagrebu, presuda K-1971/2023-24 od 15. travnja 2024.: „objavio fotografije njezinih golih grudi“. Isto nije utvrđeno u presudi Općinskog suda u Rijeci K-6/2023-12 od 4. prosinca 2024.: „Kako je provedenim dokaznim postupkom iz iskaza svjedoka – oštećene i svjedoka utvrđeno da je objavljena fotografija s lista 5 spisa na kojoj se nalazi otkriveni i oštećena jedan pored drugoga, a drugih fotografija nema, a pregledom iste nije utvrđeno da se oštećenoj vide intimni dijelovi tijela ili da se ista nalazi u spolno eksplicitnom odnosu, odnosno da se radi o ‘snimci spolno eksplicitnog sadržaja’, a nema niti jednog materijalnog dokaza koji bi ukazivao na to da je otkrivenik isto učinio, valjalo je optuženika osloboditi od optužbe za kazneno djelo iz izreke presude.“

⁵⁶ Pri tumačenju pojma može poslužiti definicija dječje pornografije iz čl. 163. st. 6. KZ-a („Dječja pornografija je materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje pravo dijete ili realno prikazano nepostojeće dijete ili osobu koja izgleda kao dijete u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje spolne organe pravog djeteta ili realno prikazanog nepostojećeg djeteta ili osobe koja izgleda kao dijete u spolne svrhe.“).

⁵⁷ Kao što to navodi presuda Općinskog kaznenog suda u Zagrebu K-746/2022-2 od 3. lipnja 2022.: „dvije snimke eksplicitnog sadržaja“, bez daljnjeg obrazloženja.

d) posljedica

Radi se o kaznenom djelu s posljedicom, „i na taj način povrijedi privatnost te osobe“, pa kada ne nastane ta posljedica, nema ni ostvarenih obilježja tog kaznenog djela. Pojam privatnosti, privatnog života, objašnjen je naprijed.⁵⁸ Činjenje dostupnim trećemu ili većem broju osoba privatne snimke spolno eksplicitnog sadržaja koja je nastala za privatnu upotrebu unutar odnosa povjerenja žrtve prema počinitelju predstavlja zadiranje u privatni život žrtve.⁵⁹ Postojanje te posljedice utvrđivat će se iskazom žrtve, a teško je zamisliva situacija počinjenja tog kaznenog djela od strane (bivšeg) intimnog partnera, a da ne dođe do utjecaja na privatnost žrtve.⁶⁰

f) oblik krivnje

U pregledanim odlukama oblik krivnje opisan je kao izravna namjera 1. stupnja.⁶¹ Počinitelj je svjestan da zloupotrebljava odnos povjerenja, da nema pristanak snimane osobe za objavu snimke spolno eksplicitnog sadržaja, da se radi o snimci snimljenoj za osobnu upotrebu i da će povrijediti privatnost žrtve, i to želi. Zamisliva je, međutim, i situacija da počinitelj učini javno dostupnom spornu snimku svjestan da na taj način može povrijediti privatnost žrtve, ali mu je zbog osobnog odnosa prema žrtvi to svejedno, pa pristaje na počinjenje djela.⁶²

2.3. Fenomenološki prikaz

Prema dostupnim statističkim podacima,⁶³ od uvođenja ovog kaznenog djela 2021. pa do 2024., odnosno do listopada 2025.,⁶⁴ mogu se promatrati određene fenomenološke pojave u vezi s konkretnim kaznenim djelom, poput broja prijavljenih osoba prema pojavnim oblicima kaznenog djela, broja prijavljenih osoba po spolu, spola žrtava, vrste odluka državnih odvjetnika, vrste optuž-

⁵⁸ *Infra*, toč. 2.1.

⁵⁹ Npr. presuda Općinskog suda u Bjelovaru K-174/2024-3 od 25. travnja 2024., koja navodi da je postupanje okrivljenika kod žrtve „izazvalo nelagodu i osjećaj poniženja te narušilo njezin privatni život“.

⁶⁰ Brđanović, *op. cit.* u bilj. 13, str. 20.

⁶¹ Općinski sud u Pazinu, K-64/2024 od 11. travnja 2024.: „s ciljem da povrijedi privatnost žrtve sa kojim je ranije bila u intimnoj vezi“.

⁶² Brđanović, *op. cit.* u bilj. 13, str. 19.

⁶³ Izvori: Državni zavod za statistiku, <https://web.dzs.hr/> (9. listopada 2025.); Statistike MUP-a za 2021.–2024., https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2025/statistika%20za%202024%20hrv%20i%20eng/Statisticki_pregled_2024_web.pdf (9. listopada 2025.).

⁶⁴ Izvor: eSpis.

nica, broja osuđujućih presuda i vrste izrečene kaznene sankcije. Te ćemo podatke prikazati grupirane po godinama i spomenutim kriterijima, uz naznaku izvora kod svake od tablica.

Tablica 1.

PUNOLJETNI POČINITELJI 2022.–2024.

KD	Ukupno prijava	NN počinitelj	Žene	Odbačaj	Optužnica	KN ⁶⁵	Osuđeni	Uvjetna osuda
144.a/1	65	19	9	23	23	18	20	19
144.a/2	4	3	1	1	0	0	0	0
144.a/3/1	29	6	0	13	10	5	3	3
144.a/3/2	2	1	0	1	0	0	0	0
UKUPNO	100	29	10	38	33	23	23	22

Izvor: Državni zavod za statistiku

Izvor je navedenih podataka internetska stranica Državnog zavoda za statistiku, koja ne sadrži podatke o ovom kaznenom djelu za 2021. ni za prvih devet mjeseci 2025., ali ni podatke o žrtvama ovog kaznenog djela, pa ćemo se u tom smislu poslužiti statistikom Ministarstva unutarnjih poslova za razdoblje 2021.–2024.

Tablica 2.

STATISTIKA MUP-a O PRIJAVLJENIM OSOBAMA, BROJU KAZNENIH DJELA I ŽRTVAMA

Godina	Ukupno KD	Među bliskim osobama	Žrtve M.	Žrtve Ž.	Počinitelj M.	Počinitelj Ž.	Nepoznat počinitelj
2021.	12	9	1	11	5	0	5
2022.	35	20	2	33	14	3	15
2023.	54	36	8	46	17	2	25
2024.	38	24	4	34	11	2	13
UKUPNO	139	89	15	124	47	7	58

Izvor je navedenih podataka Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021.–2024. godini.⁶⁶ U tablici su objedinjeni podaci o počiniteljima i žrtvama neovisno o dobi (punoljetni + djeca/maloljetnici).

⁶⁵ Presuda – kazneni nalog.

⁶⁶ V. op. cit. u bilj. 63.

Prema izvorima iz eSpisa mogu se prikazati podaci o broju predmeta pred općinskim sudovima u vremenu 2021.–2025., status rješavanja tih predmeta, vrste izrečenih odluka i izrečene sankcije počiniteljima koji su proglašeni krivima.

Tablica 3.

PREDMETI NA OPĆINSKIM SUDOVIMA
ZA KAZNENO DJELO 144.a KZ-a

Općinski sudovi	Ukupno	Riješeni	U rješavanju
K ⁶⁷	52	39	13
Kzd	1	1	0
Kov	22	19	3

Izvor: eSpis

Tablica 4.

NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA I VRSTE IZREČENIH SANKCIJA

Ukupno presuda	144.a/1	144.a/3/1	Osuđujuće	KN	Oslobađ.	Kazna zatvora	ROD	UO
39	33	6	38	28	1	2	4	32

Izvor: eSpis⁶⁸

Na temelju navedenih podataka može se izvesti nekoliko zaključaka. Najprije, statistički podaci MUP-a govore o većem broju prijave, ali po broju kaznenih djela, dok podaci iz eSpisa govore o sudskim predmetima, neovisno o broju kaznenih djela, pa ovdje postoji razlog za neusklađenost tih podataka, dakako, uz činjenicu postojanja odluka državnog odvjetnika o odbačaju kaznene prijave. Navedeno je posljedica i načina statističkog praćenja rada MUP-a u odnosu prema radu sudova (MUP prema broju kaznenih djela, sudovi prema broju sudskih predmeta neovisno o broju kaznenih djela ili okrivljenika). No prikazani podaci mogu nešto reći o pojavnim oblicima ovog kaznenog djela, a posebno o tome tko je počinitelj, a tko žrtva u promatranim sudskim predmetima, s time da i statistika MUP-a i podaci eSpisa podržavaju zaključak o znatno većem broju muškaraca kao počinitelja (47:7) i žena kao žrtava ovog kaznenog

⁶⁷ K – kazneni postupci prema punoljetnim počiniteljima, Kzd – kazneni postupci za djela na štetu djece, Kov – predmeti optužnog vijeća.

⁶⁸ Samo K spisi protiv punoljetnih počinitelja, Kzd predmeti na štetu djece nisu dostupni za pregled.

djela (124:15). Jednako tako, ti podaci podržavaju spomenuti zaključak o pretežnom činjenju tog kaznenog djela među bliskim osobama (64 %),⁶⁹ uz ipak znatan broj nepoznatih počinitelja, kao posljedici ponajprije svojstva anonimnosti interneta. Kada govorimo o motivima za počinjenje tog kaznenog djela, tada iz velike većine činjeničnih opisa proizlazi da se radi gotovo isključivo o pojavnim oblicima „osvetničke pornografije“, a u jednom predmetu kao motiv je opisano nezadovoljstvo ponašanjem obiteljske prijateljice.⁷⁰ Prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, veći broj kaznenih prijava državni odvjetnici odbacuju (2022.–2024. 38 odbačaja od 100 prijava, značajnih 38 %). Razlozi za odbačaj kaznene prijave državnog odvjetnika izlaze izvan okvira ovog rada, ali bi, zajedno s prikazanim podacima o izostanku obilježja kaznenih djela u osuđujućim presudama, bili značajni pokazatelj onoga što nedostaje u pojedinim predmetima za postojanje/dokazanost kaznenog djela. Većina odluka koje sudovi izriču jesu presude – kazneni nalozi, što odgovara zakonskoj mogućnosti za predlaganje/izricanje takve vrste presude prema visini zapriječene kazne i potom predložene vrste i mjere sankcije. Prevladavaju uvjetne osude kao vrste sankcije (32 UO/39 presuda), a rijetke kazne zatvora koje su izrečene (2) izrečene su za stjecaj tri kaznena djela. Navedeni podaci to ne prikazuju, ali u kaznenim postupcima za ta kaznena djela gotovo da i nema drugostupanjskih odluka po žalbama (ukupno nađene dvije odluke). Polazeći od statističkih podataka, ali i istraživanja koja upućuju na to da posljedice ovog djela ostavljaju puno teže psihološke posljedice na žene,⁷¹ u svjetlu odredbe čl. 87. st. 32. KZ-a valjalo bi obratiti pozornost i dati odgovor na pitanje radi li se o kaznenom djelu koje nerazmjerno pogađa žene – vodeći računa i o činjenici da ESLJP u više presuda označava da „osvetnička pornografija“ čini dio *online*-nasilja usmjerenog prvenstveno na žene i djevojke,⁷² te tu okolnost vrednovati otegotnom okrivljenicima. Ni u jednoj od pregledanih presuda ta okolnost nije vrednovana kao otegotna, pa se postavlja pitanje stvarnog značenja i praktične primjene odredbe čl. 87. st. 32. KZ-a u praksi.

⁶⁹ V. *supra* pod 2.2. a).

⁷⁰ Općinski sud u Splitu, K-560/2023-2 od 17. studenoga 2023.

⁷¹ Sharrat, E., Intimate image abuse in adults and under 18s. A comparative analysis of cases dealt with by the Revenge Porn Helpline and Professionals Online Safety Helpline, 2019, str. 28, dostupno na: <https://swgfl.org.uk/assets/documents/intimate-image-abuse-in-adults-and-under-18s.pdf> (14. 10. 2025.).

⁷² Npr. *Volodina protiv Rusije* (broj 2), cit. pod 23. I Direktiva u Recitalu 17 naglašava upravo rodnu utemeljenost *online*-nasilja nad ženama, koje može imati učinak ušutkavanja žena i ometanja njihova društvenog sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s muškarcima. Nasilje na internetu također nerazmjerno pogađa žene i djevojke u obrazovnom okruženju, kao što su škole i sveučilišta, ima štetne posljedice za njihovo daljnje obrazovanje i mentalno zdravlje, uzrokujući socijalnu isključenost, tjeskobu i poriv za samoozljeđivanjem te u ekstremnim slučajevima može dovesti do samoubojstva.

3. USKLAĐENOST HRVATSKOG MATERIJALNOG KAZNENOG ZAKONODAVSTVA S DIREKTIVOM O SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI

Svrha Direktive jest pružiti sveobuhvatan okvir za učinkovito sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja u EU-u, pri čemu definira-nje relevantnih kaznenih djela i kazni predstavlja tek jedan segment.⁷³ To znači da za uspješno prenošenje Direktive u nacionalni pravni sustav, za što je rok 14. lipnja 2027. godine,⁷⁴ nije dovoljno pristupiti samo izmjenama Kaznenog zakona, pa ni Zakona o kaznenom postupku, već je potreban interdisciplinarni i međusektorski pristup i uključivanje različitih dionika kako bi se osigura-lo cjelovito djelovanje i pristupanje problemu nasilja nad ženama iz različitih perspektiva. U ovom radu, međutim, analizirat ćemo samo njezine materijal-nopravne odredbe, i to samo u dijelu u kojem se odnose na računalne oblike nasilja.⁷⁵ Prije toga valja samo naglasiti da, iako deklarativno sveobuhvatna, Direktiva u materijalnopravnom smislu ne zahvaća pun spektar kažnjivog po-stupanja koji predstavlja (*online*-)nasilje nad ženama,⁷⁶ što je posljedica ogra-ničene nadležnosti EU-a u kaznenim stvarima,⁷⁷ ali i političkog neslaganja i u konačnici političkog kompromisa.⁷⁸

Kada je riječ o obvezi implementacije kaznenih djela propisanih Direkti-vom, važno je istaknuti i da Direktiva obvezuje u pogledu rezultata, ali ostavlja državama da odluče kojim će ih sredstvima i metodama postići. To konkretno znači da države nisu dužne inkriminirati kaznena djela sadržana u Direktivi eksplicitno, pod istim nazivom, već je dovoljno da je inkriminirani sadržaj u cijelosti sadržan bilo u postojećim bilo u novim inkriminacijama.⁷⁹ Pritom,

⁷³ V. Recital 1 Direktive.

⁷⁴ Čl. 49. st. 1. Direktive.

⁷⁵ Kada je riječ o nadležnosti, u pogledu ovih kaznenih djela ona je utemeljena na području kriminaliteta iz čl. 83 – računalni kriminalitet, ali pritom, za razliku od prijašnjeg tumačenja tog oblika kriminala kao računalno ovisnog, ovdje se radi o djelima koja mogu biti počinjena i izvan računalne sfere, ali mogu biti potpomognuta tehnologijom, v. Braschi S., *The new EU Directive on combating violence against women and domestic violence*, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, vol. 137, br. 2, 2025, str. 425–442, <https://doi.org/10.1515/zstw-2025-0010>, str. 429.

⁷⁶ Recital 1 i 9 Preambule.

⁷⁷ Usprkos nekim inicijativama da se popis kaznenih djela iz čl. 83. TFEU-a proširi, uključujući i rodno utemeljenim nasiljem, do toga još nije došlo. V. u tom smislu European Parliament Resolution of 16 September 2021 with recommendations to the Commission on identifying gender-based violence as a new area of crime listed in Article 83(1) TFEU, 2021/2035 (INL).

⁷⁸ Krajnji rezultat stoga se znatno razlikuje od početnog prijedloga Komisije, više u Braschi, *op. cit.* u bilj. 75, str. 426.

⁷⁹ Iznimka je djelo spolnog sakaćenja žena (*female genital mutilation*), na koje bi države trebale odgovoriti kroz zasebnu inkriminaciju. Recital 15 Preambule.

međutim, ipak treba voditi računa o tome da se kod pojedinih oblika nasilja koji su neodvojivo povezani s uporabom informacijskih i komunikacijskih tehnologija, gdje se te tehnologije upotrebljavaju za znatno povećanje težine štetnog učinka kaznenog djela, mijenjaju i obilježja djela u odnosu na postojeće tradicionalne oblike nasilja.⁸⁰

3.1. Dijeljenje intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka (čl. 5. Direktive)

Prvo djelo računalnog *online*-nasilja u Direktivi jest dijeljenje intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka. To je djelo kažnjivo samo ako je počinjeno s namjerom, a obuhvaća kako a) stavljanje slika, videozapisa ili sličnih materijala koji prikazuju seksualno eksplicitne aktivnosti ili intimne dijelove tijela osobe na raspolaganje javnosti putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija bez pristanka te osobe tako i b) fenomen tzv. *deepfakea*, odnosno izradu, manipulaciju i izmjenu slika, videozapisa ili sličnih materijala tako da se na njima čini kao da je osoba uključena u seksualno eksplicitne aktivnosti i zatim – kumulativno – njihovo stavljanje na raspolaganje javnosti putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, bez pristanka te osobe. Za djelo iz st. 2. nije dovoljno da se neka osoba prikaže na način da se može identificirati iako je jasno da se stvarno ne radi o toj osobi (npr. animacija, izrada avatara i slično). Naime, Recital 19 pojašnjava da se mora raditi o uvjerljivo krivotvorenom materijalu, koji drugim osobama ostavlja lažan dojam da je autentičan ili istinit. Prema čl. 5. Direktive materijal predstavlja „slike, videozapise i slične materijale“, a generalna je klauzula bitna kako bi se obuhvatio razvoj tehnologije kao što su hologrami. No uslijed činjenice da se slični materijali navode uz eksplicitno spomenute vizualne materijale, neki autori zaključuju da se tim djelom inkriminira samo vizualni sadržaj.⁸¹ Međutim, recital objašnjava da se pojam materijala shvaća šire, tako da uz slike, fotografije i videozapise, uključujući i seksualizirane slike, obuhvaća i audioisječke i videoisječke koji prikazuju seksualno eksplicitne radnje ili intimne dijelove tijela. Ipak, nejasno je bi li čl. 5. pojmom sličnih materijala obuhvatio i posve nevizualni materijal, kao što su tekstualne poruke i audioisječci bez pratećeg vizualnog sadržaja.⁸²

⁸⁰ To ističe Recital 17 Direktive.

⁸¹ Braschi, *op. cit.* u bilj. 75, str. 435.

⁸² Rigotti, C; McGlynn, C; Benning, F., Image-Based Sexual Abuse and EU Law: A Critical Analysis. *German Law Journal*, vol. 25, br. 9, 2024, str. 1472–1493, doi:10.1017/glj.2024.49, str. 1483.

U svakom slučaju, pojam seksualno eksplicitnih radnji ili intimnih dijelova tijela samom Direktivom nije dalje definiran.⁸³ Navodi se samo vrlo općenito kako se tim djelom ne utječe na obvezu poštovanja prava, sloboda i načela iz čl. 6. UEU-a, uključujući i temeljna načela povezana sa slobodom izražavanja i informiranja te sa slobodom umjetnosti i znanosti, kako su provedena u pravu Unije ili nacionalnom pravu, iako je upitna relevantnost te odredbe u kontekstu nekonsenzualnog dijeljenja intimnog materijala.⁸⁴

U oba oblika, i st. 1. i st. 2., ponašanje je kažnjivo samo „ako je vjerojatno da će takvo postupanje toj osobi prouzročiti ozbiljnu štetu“. Recital 18 pojašnjava da ozbiljna šteta obuhvaća i ozbiljnu psihološku štetu, kao i postupanje za koje je vjerojatno da će kod žrtve prouzročiti ozbiljan strah za vlastitu sigurnost ili sigurnost uzdržavanika, ponajprije djece. Ovdje se ne radi o posljedici, pa ni o materijalnom kaznenom djelu kod kojeg bi eventualno trebalo provesti vještačenje psihološke štete koju je žrtva pretrpjela, već o konstrukciji sličnoj onoj koja se u literaturi obrađuje pod pojmom tzv. delikta podobnosti, kao prijelaznom obliku kaznenih djela ugrožavanja.⁸⁵ Vjerojatnost uzrokovanja ozbiljne štete može se izvesti već iz objektivnih činjeničnih okolnosti.⁸⁶ U literaturi se ipak ističe da inzistiranje na vjerojatnosti ozbiljne štete nosi opasnost neprepoznavanja težine takvih djela i trivijalizaciju njihovih posljedica te ne prepoznaje da je riječ o povredi seksualne autonomije žrtve koja bi trebala biti dostatna sama za sebe.⁸⁷

Zanimljivo je da se kažnjivost izrade lažnih materijala, tzv. *deepfakea*, prema Direktivi odnosi samo na seksualno eksplicitne aktivnosti, a ne i na intimne dijelove tijela,⁸⁸ no budući da Direktiva propisuje samo minimalna obilježja, države su slobodne proširiti kažnjivost tog oblika djela i na takve materijale. S obzirom na to da naš KZ rabi istu formulaciju spolno eksplicitnog sadržaja i u prvom i u drugom stavku te da se ona u literaturi,⁸⁹ a i sudskoj praksi,⁹⁰

⁸³ U literaturi se postavlja pitanje manjinskih zajednica i njihova poimanja seksualnosti i intimnih dijelova tijela, koje se ne mora podudarati s većinskom percepcijom. *Ibid.*, str. 1483.

⁸⁴ Uzor je vjerojatno predstavljala odredba koja postoji kod dječje „pornografije“, no u kontekstu tog djela pristanak je irelevantan.

⁸⁵ Maršavelski, A., Komentar sudske prakse, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 18, br. 1, 2011, str. 287–296, str. 292.

⁸⁶ Recital 18 dalje naglašava da se Direktivom uspostavlja minimalni pravni okvir u tom pogledu, a države članice mogu donijeti ili zadržati stroža kaznena pravila, što znači da mogu inkriminirati i samo stvaranje/dijeljenje materijala, bez potrebe za ikakvim daljnjim utvrđenjima.

⁸⁷ Rigotti *et al.*, *op. cit.* u bilj. 82, str. 1484–1485.

⁸⁸ Ovaj restriktivni pristup u literaturi se kritizira s pravom jer izrada seksualiziranih golih slika putem tzv. *nudify* aplikacija prema samoj Direktivi nije kažnjiva. Rigotti *et al.*, *ibid.*

⁸⁹ Roksandić, *op. cit.* u bilj. 43, str. 461, primjerice, ističe da bi taj sadržaj trebao obuhvatiti i novu snimku intimnih dijelova tijela. S tim se slaže i Brđanović, *op. cit.* u bilj. 13, str. 8.

⁹⁰ V. primjerice presudu koja se odnosi na dijeljenje „intimnih fotografija [žrtve] na kojima se nalazi bez odjeće, pri čemu jedna fotografija prikazuje genitalije oštećenice u krupnom pla-

tumači tako da obuhvaća ne samo snimke seksualno eksplicitnih aktivnosti nego i spolnih organa, čini se da je u pogledu tog oblika djela zaštita prema hrvatskom pravu šira. Zaštita je jača i u pogledu obuhvaćenih načina distribucije snimki, koja ne mora biti nužno učinjena dostupnom široj javnosti, i to isključivo putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, već je dovoljno i da bude pokazana trećoj osobi, i to na bilo koji način, primjerice putem letka. Međutim, ni prema našem zakonodavstvu ni prema Direktivi nije kažnjivo kao to djelo samo stvaranje materijala protivno volji osobe, bez njegove distribucije drugima. Takvo će se ponašanje, doduše, u našem pravu u određenoj mjeri moći podvesti pod neovlašteno slikovno snimanje iz čl. 144. KZ-a.

Ono gdje, međutim, naše zakonodavstvo značajno zaostaje za Direktivom jest sama konceptualizacija djela, prema kojoj a) temeljni oblik djela ne može počinuti svatko, već je krug počinitelja sužen isključivo na osobe koje su sa žrtvom u odnosu povjerenja (koje počinitelj zlorabi) i b) obuhvaćanjem samo onih situacija u kojima su snimke nastale uz pristanak žrtve. Drugim riječima, kaznenim djelom iz čl. 144.a KZ-a nisu obuhvaćene snimke nastale bez pristanka žrtve – taj je sadržaj tek dijelom obuhvaćen kaznenim djelom neovlaštenog slikovnog snimanja iz čl. 144. KZ-a. Tek je izmjenama Kaznenog zakona iz 2024. godine neovlaštenim slikovnim snimanjem obuhvaćeno činj enje dostupnim nekonsenzualno nastale snimke većem broju osoba (čl. 144. st. 3.), najčešće (ali ne isključivo) putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, što je analogno stavljanju na raspolaganje javnosti iz čl. 5. Direktive. Ni djelom iz čl. 144. ni onim iz čl. 144.a KZ-a nije, međutim, inkriminirano dijeljenje snimki nastalih bez pristanka žrtve izvan stana, odnosno prostora posebno zaštićenog od pogleda (npr. praksa poznata pod engleskim nazivom *upskirting*, pa ni snimanje seksualnog nasilja).⁹¹ Važno je istaknuti da čl. 5. Direktive svjesno otklanja svojevrсно makar implicitno okrivljavanje žrtve, prema kojem je pristanak žrtve konstitutivno obilježje djela.⁹² Kazneno djelo propisano Direktivom obuhvaća sve situacije u kojima se „materijal“ stavlja na raspolaganje javnosti putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija bez pristanka žrtve, a irelevantno je za opstojnost djela je li žrtva pristala na izradu tog materijala, je li ga sama poslala određenoj osobi, ili je pak materijal nastao bez pristanka žrtve. Ključno je da pristanka nema za distribuciju materijala.

Konačno, Direktiva člankom 5. t. (c) traži inkriminiranje i same prijetnje postupanjem iz točaka (a) ili (b) kako bi se osobu prisililo da izvrši ili prihvati određenu radnju ili se suzdrži od nje. Ovisno o okolnostima svakog slučaja,

nu“ (Općinski sud u Virovitici, K-51/2022-28 od 29. svibnja 2024.) ili „razgolićeno tijelo“ žrtve (Općinski sud u Čakovcu, K-168/2022-15 od 20. listopada 2022.).

⁹¹ U tim bi slučajevima potencijalno u obzir došao tek čl. 146. KZ-a, no ta inkriminacija ne pokriva bit kažnjivog ponašanja iz čl. 5. Direktive.

⁹² Braschi, *op. cit.* u bilj. 75, str. 435.

ovo bi se djelo moglo smatrati implementiranim kroz kazneno djelo prisile iz čl. 138. KZ-a,⁹³ a kada je cilj počinitelja pribavljanje protupravne imovinske koristi, a žrtva nešto čini ili trpi na štetu svoje ili tuđe imovine, riječ bi bila o iznudi iz čl. 243. Kaznenog zakona. Direktiva ne traži inkriminiranje prijetnji dijeljenjem intimnih materijala „samo“ kako bi se osobu uznemirilo ili u kontekstu prisilne kontrole, no takvi bi se postupci prema našem zakonu mogli podvesti pod kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. KZ-a, ili kada je riječ o članovima obitelji i bliskim osobama i širem kontekstu psihičkog nasilja, o kaznenom djelu nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ-a. U pogledu prijetnje neki autori ističu važnost utvrđenja da se prijeti radnjom koja predstavlja kazneno djelo, a koja nije samo nemoralna, nepristojna ili društveno neprihvatljiva.⁹⁴ S obzirom na kazneno djelo iz čl. 144.a nema dvojbe i da bi prijetnja objavom eksplicitnih snimki predstavljala takav sadržaj.⁹⁵ Međutim, prihvaćanje restriktivnog tumačenja, prema kojem zlo kojim se prijeti mora predstavljati kazneno djelo, ostavljalo bi praznine u pogledu prijetnje objavom materijala, koja ne predstavlja nužno kazneno djelo (npr. snimki nastalih izvan doma ili *upskirtinga*). Ono je također u neskladu s kvalificiranim oblikom djela, koji kao prijetnju, i to njezin teži oblik, vidi, između ostalog, prijetnju uništenjem materijalnog opstanka i društvenog položaja, što se može postići i radnjama koje nužno ne predstavljaju kazneno djelo.⁹⁶ Smatramo kako bi se upravo kod prijetnje objavom seksualno eksplicitnog sadržaja većoj skupini ljudi iz poslovnog ili društvenog okruženja žrtve moglo raditi o pokušaju prijetnje iz st. 2., no u većini će se slučajeva, s obzirom na odnos bliske osobe, raditi o najtežem obliku djela iz čl. 139. st. 3. KZ-a, ujedno i jedinom koji se progoni po službenoj dužnosti.

⁹³ Pritom je jedino potencijalno sporno to što se, kada počinitelj nije bliska osoba, djelo progoni po privatnoj tužbi, što bi se potencijalno moglo smatrati neusklađenim s čl. 15. st. 3. Direktive: „Ako nadležna tijela imaju opravdane razloge za sumnjati da je možda počinjeno kazneno djelo, ona bez nepotrebne odgode učinkovito istražuju, nakon primljene pritužbe ili na vlastitu inicijativu, radnje nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji.“

⁹⁴ Vuletić, I.; Šimleša, S., Kritički osvrt na kazneno djelo prijetnje, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 30, br. 2, 2023, str. 371–399, str. 380.

⁹⁵ U tom smislu „zlo“ tumače i Babe, <https://babe.hr/wp-content/uploads/2024/02/Kodeks-postupanja-u-slucajevima-online-nasilja.pdf> (10. listopada 2025.), str. 15.

⁹⁶ U praksi nema baš puno dostupnih primjera u čemu bi se sastojala prijetnja uništenjem društvenog položaja, niti je tom pitanju posvećeno dostatno pozornosti u literaturi, no, primjericice, prijetnje drugoj osobi da „će nestati kao čovjek i političar“ nisu, prema mišljenju suda, predstavljale takvu prijetnju jer nisu u dovoljnoj mjeri jasne i određene da bi se sa razumnom vjerojatnošću moglo zaključivati o prijetnji smrću ili uništenjem društvenog položaja, a u konkretnom slučaju nisu bile ni objektivno ostvarive (Općinski sud u Bjelovaru, K-280/2023-16). S druge strane, prijetnju uništenjem društvenog položaja Visoki kazneni sud vidi u kontekstu iznude i prijetnje objavljivanjem niza tekstova u jednom listu protiv vlasnika privatne poliklinike, uslijed čega su ga počeli zvati brojni utjecajni i moćni ljudi, članovi ..., zgroženi objavljivanjem slika i teksta... VKSRH, I Kž-Us-4/2021-6 od 30. 3. 2021.).

3.2. Uhođenje na internetu (čl. 6. Direktive)

Prema čl. 6. Direktive države članice moraju osigurati da je namjerno postupanje opetovanog ili kontinuiranog stavljanja osobe pod nadzor, bez pristanka te osobe ili zakonskog ovlaštenja za to, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, radi praćenja ili motrenja kretanja i aktivnosti te osobe, kažnjivo kao kazneno djelo, ponovno uz uvjet vjerojatnosti da će takvo postupanje uhođenoj osobi prouzročiti ozbiljnu štetu.

Sadržaj čl. 6. Direktive u glavnim je crtama obuhvaćen člankom 140. KZ-a (Nametljivo ponašanje), koji nakon posljednjih izmjena Kaznenog zakona više ne traži utvrđenje o ustrajnosti postupanja kroz dulje vrijeme.⁹⁷ Ta odredba sada sankcionira praćenje ili uhođenje druge osobe, ili nastojanje počinitelja da s njom uspostavi neželjeni kontakta, ili samo uspostavljanje neželjenog kontakta, ili na drugi način njezino zastrašivanje. Naš čl. 140. KZ-a ne inkriminira izrijeком praćenje žrtve u virtualnom svijetu, no nije sporno da bi i takav način uhođenja bio kažnjiv,⁹⁸ kao ni da, usprkos mijenjanju zakonskih obilježja djela, jednokratani neželjeni kontakt ne bi bio dovoljan jer je bit ovog djela u opetovanom, odnosno kontinuiranom ponašanju. Inkriminacija iz čl. 140. KZ-a šira je u odnosu na čl. 6. Direktive jer ne traži stavljanje osobe pod nadzor, već je dovoljno uspostavljanje ili nastojanje uspostavljanja neželjenog kontakta, bez mogućnosti nadziranja. Direktiva nadalje pojašnjava da u kontekstu uhođenja na internetu radnje praćenja i motrenja u konačnici imaju za cilj kontrolu nad osobom.⁹⁹ Nadzor bi se, prema Recitalu 21 Direktive, mogao uspostaviti obradom osobnih podataka žrtve, na primjer krađom identiteta, krađom lozinki, hakiranjem uređaja žrtve, tajnim aktiviranjem softvera za praćenje unosa znakova preko tipkovnice kako bi se pristupilo privatnim prostorima žrtve, instalacijom aplikacija za geolokalizaciju, uključujući i softver za uhođenje, ili krađom žrtvinih uređaja. Pri tome Direktiva naglašava da postoje i opravdane situacije stavljanja drugih osoba pod nadzor, kao što je praćenje geolokacije djece.¹⁰⁰

⁹⁷ U tom pogledu zakon je mijenjam pod utjecajem izvješća Grevia i prigovora koji su se odnosili na nekonzistentnu sudsku praksu. V. str. 19. Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024., dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2024-02-29/174304/PZE_615.pdf (10. listopada 2025.).

⁹⁸ Turković at al., *op. cit.* u bilj. 14, str. 191. V. Babe, Kodeks postupanja u slučaju online nasilja nad ženama, Zagreb, 2022, str. 16–17, dostupno na: <https://babe.hr/wp-content/uploads/2024/02/Kodeks-postupanja-u-slucajevima-online-nasilja.pdf> (10. listopada 2025.).

⁹⁹ Recital 23.

¹⁰⁰ Recital 21.

Stavljanje druge osobe pod nadzor inherentno je prisilnoj kontroli kao obliku psihičkog nasilja,¹⁰¹ pa bi, kada je riječ o odnosima između članova obitelji i drugih bliskih osoba, uvijek trebalo razmisliti o kvalifikaciji djela kao nasilja u obitelji iz čl. 179.a, za koje je i propisana viša kazna.¹⁰² Na kontekst obiteljskog nasilja implicitno upućuje i Direktiva u Recitalu 21, u kojem se navodi kako počinitelj uhođenja na internetu „obično zloupotrebljava tehnologiju kako bi intenzivirao prisilu i kontrolirajuće ponašanje, manipulaciju i nadzor, čime se povećava strah, tjeskoba i postupna izolacija žrtve od prijatelja, obitelji i posla“. O takvu obliku nasilja zorno svjedoči presuda ESLJP-a u predmetu *Volodina protiv Rusije* (2).¹⁰³

Ono što bi, međutim, kao i kod prethodnog djela, i u kontekstu čl. 140. KZ-a i čl. 179.a KZ-a moglo potencijalno biti sporno jest to što naš zakon traži nastup posljedice u obliku izazivanja tjeskobe ili straha za vlastitu sigurnost ili sigurnost bliskih osoba, odnosno dovođenja žrtve u ponižavajući položaj, dok je prema Direktivi dovoljna i vjerojatnost da će takvo postupanje žrtvi prouzročiti ozbiljnu štetu, pri čemu se pri procjeni treba usredotočiti na to bi li ta radnja obično prouzročila štetu žrtvi.¹⁰⁴ No iz dostupne sudske prakse hrvatskih sudova jasno proizlazi da tjeskobu ili strah žrtve nije potrebno vještačiti, već se zaključak o nastanku tih posljedica izvodi iz iskaza žrtve i objektivne pogodnosti ponašanja da dovede do takvih posljedica,¹⁰⁵ čime se razlika između te dvije formulacije u praksi gubi.

¹⁰¹ Više o pojmu prisilne kontrole u Korajlila, L., *Prisilna kontrola: Zakonodavni i institucionalni izazov*, Autonomna ženska kuća, dostupno na <https://azkz.hr/wp-content/uploads/2025/07/Prisilna-kontrola-Zakonodavni-i-institucionalni-izazov.pdf> (10. listopada 2025.).

¹⁰² Od jedne do tri godine zatvora, dok za nametljivo ponašanje prema bliskoj osobi posebni minimum nije propisan, pa je i bez ublažavanja moguće izreći kaznu zatvora od tri mjeseca.

¹⁰³ Gđa Volodina bila je u vezi sa S., državljaninom Azerbajdžana. Nakon prekida veze S. joj je prijetio, oteo je i napao u više navrata. Tijekom 2016. brat podnositeljice obavijestio je podnositeljicu da joj je hakiran račun na društvenoj mreži, da joj je promijenjeno ime i da su učitane njezina putovnica, osobni podaci i intimne fotografije. Kao prijatelji dodani su učenici iz razreda njezinog 12-godišnjeg sina i njegov učitelj. U veljači, ožujku i rujnu 2018. pojavili su se novi lažni profili podnositeljice na mreži *VKontakt*. Podnositeljica se požalila policiji da joj S. šalje prijeteće smrću putem društvenih mreža prilažući ispise poruka. Iz tog ponašanja počinitelja proizlazi kako je nakon prekida veze sa žrtvom nastojao utjecati na njezin život i kontrolirati ga putem društvenih mreža, što i sud konstatira navodeći da je *online*-nasilje oblik nasilja protiv žena i djece koji može ozbiljno narušiti psihološki integritet žrtava.

¹⁰⁴ Recital 22.

¹⁰⁵ U kontekstu građanskog postupka za naknadu štete Županijski je sud utvrdio da je i bez provedenog medicinskog vještačenja prvostupanjski sud imao dovoljno mjerodavnih dokaza na temelju kojih je mogao ocijeniti da je tužiteljica pretrpjela strah. Naime, cijeneći sve okolnosti konkretnog slučaja, „prvostupanjski sud je saslušanjem tužiteljice (koja je izjavila i da je zatražila i stručnu pomoć psihijatra i uzimala sedative) na pravilan način utvrdio jačinu duševnih boli tužiteljice koji su izazvani nametljivim ponašanjem tuženika, pogotovo imajući u vidu sadržaj, obim i intenzitet nametljivog ponašanja tuženika.“ (Županijski sud u Karlovcu,

3.3. Uznemiravanje na internetu (čl. 7. Direktive)

Članak 7. Direktive predstavlja vjerojatno najkompleksniji dio za transponiranje, kako zbog toga što obuhvaća različite oblike ponašanja tako i zbog nedorečenosti i nedovoljne preciznosti u opisu pojedinih obilježja. U svakom slučaju, kao i kod drugih djela definiranih Direktivom, kažnjivo je samo namjerno ponašanje. Prvi oblik djela iz čl. 7(a) Direktive predstavlja „(a) opetovano ili kontinuirano prijetće postupanje usmjereno protiv određene osobe, barem ako takvo postupanje uključuje prijetnje počinjenjem kaznenih djela, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, ako je vjerojatno da će takvo postupanje prouzročiti ozbiljan strah te osobe za vlastitu sigurnost ili za sigurnost uzdržavanika“. Taj je oblik u glavnim crtama obuhvaćen kaznenim djelom prijetnje iz čl. 139. KZ-a, a potencijalno i kaznenim djelom nasilja u obitelji iz čl. 179a. Za kazneno djelo prijetnje nije nužno da žrtva zbilja bude uznemirena ili uplašena, već da je prijetnja bila ozbiljna, što se dominantno tumači objektivno, prema mjerilu prosječnog čovjeka,¹⁰⁶ a objektivno se tumači i vjerojatnost da će radnja prouzročiti ozbiljnu štetu žrtvi, koja u pravilu postoji ako bi radnja obično prouzročila štetu žrtvi,¹⁰⁷ pa u tom smislu, usprkos drugačijim formulacijama, u praksi neće biti velike razlike.

Pitanje se, međutim, pojavljuje u pogledu drugog oblika uznemiravanja iz čl. 7(b) Direktive. Naime, taj oblik obuhvaća „javno dostupno prijetće ili uvredljivo postupanje, zajedno s drugim osobama, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, usmjereno protiv osobe, ako je vjerojatno da će takvo postupanje toj osobi prouzročiti ozbiljnu psihološku štetu“. Recital 24 pojašnjava da je riječ o sveobuhvatnim napadima, „uključujući i koordinirane napade svjetine na internetu“, te da bi „[n]a takvo nasilje na internetu trebalo ... odgovoriti osobito ako su ti napadi širokih razmjera, na primjer u obliku grupnog uznemiravanja (engl. *pile-on*) koje provodi znatan broj ljudi“.¹⁰⁸

718/2022-3 od 9. rujna 2025.). Slično i u drugom predmetu sud navodi da je okrivljenik upućivao i slao SMS poruke protivno volji oštećenice u kojima ju je pozivao na kavu i razgovor o njihovom odnosu, tražio objašnjenje razloga zbog kojih ne želi biti s njim u vezi, vrijeđao je nazivajući je kurvom, glupačom i sponzorušom te joj davao do znanja da zna gdje se nalazi ili gdje je prethodno bila, s kime se druži i koja mjesta posjećuje te utvrđuje da „iz iskaza oštećenice nedvojbeno proizlazi da je tim postupanjem okrivljenik kod nje izazvao osjećaj uznemirenosti, nelagode i ugroženosti“ (Županijski sud u Zagrebu, 4 Kž-729/2017-3 od 29. kolovoza 2018.).

¹⁰⁶ Vuletić; Šimleša, *op. cit.* u bilj. 94, str. 381–382.

¹⁰⁷ Recital 22.

¹⁰⁸ Nadalje se upozorava da su takvi napadi često usmjereni na istaknute političarke, novinarkinje i borkinje za ljudska prava ili druge poznate žene, ali mogu se pojaviti i u različitim kontekstima, primjerice u kampusima, u školama i na poslu, te da se lako mogu pretvoriti u napad izvan interneta i prouzročiti znatnu psihološku štetu, a ekstremno dovesti i do samoubojstva žrtve.

Individualno postupanje moglo bi biti obuhvaćeno kaznenim djelima prijetnje iz čl. 139. KZ-a, uvrede iz čl. 147. KZ-a,¹⁰⁹ pa čak i javnog poticanja na nasilje i mržnju iz čl. 325. KZ-a, no nije jasno kako tumačiti obilježje „zajedno s drugim osobama“ – je li riječ o (sukcesivnom) supočiniteljstvu, koje podrazumijeva prethodni, makar i prešutni, konkludentni dogovor, ili je riječ o stjecaju pojedinačnih počiniteljstava, pri čemu počinitelj ipak mora biti svjestan da njegova radnja predstavlja dio šireg napada. Ako bi se radilo o paralelnom počiniteljstvu ili stjecaju više pojedinačnih počiniteljstava,¹¹⁰ onda bi svaki počinitelj odgovarao samo za vlastiti kauzalni doprinos, pa bi trebalo utvrditi da je upravo njegov komentar žrtvi mogao prouzročiti veliku psihološku štetu, a to vjerojatno nije bila *ratio* ove inkriminacije, gdje svaki komentar sam za sebe ne mora prelaziti prag kažnjivosti. Bit tzv. *pile-on* grupnog uznemiravanja jest u kolektivnom uznemiravanju jedne osobe velikim brojem negativnih komentara osoba koje se nužno ne poznaju, ali se udružuju implicitno i *ad hoc*.¹¹¹

Treći oblik ovog djela iz čl. 7(c) Direktive predstavlja (c) nezatraženo slanje, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, slike, videozapisa ili drugog sličnog materijala koji osobi prikazuje spolne organe, ako je vjerojatno da će takvo postupanje toj osobi prouzročiti ozbiljnu psihološku štetu. Ponašanja iz te točke, poznatija pod engleskim nazivom *cyberflashing*, u našoj su se praksi već podvodila pod kaznena djela spolnog uznemiravanja iz čl. 156. KZ-a, doduše, u pravilu samo kao dio činjeničnog opisa, zajedno s drugim neželjenim radnjama spolne naravi, koje mogu biti i neverbalne, pa dakle uključuju i virtualno slanje materijala koji prikazuju spolne organe.¹¹² Takvo ponašanje

¹⁰⁹ Treba pritom voditi računa kako kvalifikacija uvrede znači i privatnu tužbu, čime učinkovitost progona i utvrđenja identiteta počinitelja dolazi u pitanje. Također, kvalifikacija tog ponašanja kao uvrede ne bi ispunila zahtjev minimalnog posebnog maksimuma od jedne godine jer je za uvredu u našem zakonodavstvu predviđena isključivo novčana kazna.

¹¹⁰ Horvatić, Ž. *et al.*, *Kazneno pravo. Opći dio 2. Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Zagreb, 2017, str. 166.

¹¹¹ V. <https://harassmentlawyer.co.uk/information-about-harassment/doxing-legal-help>. Da se ne mora raditi o počiniteljima koji se poznaju i djeluju na temelju prethodnog dogovora, objašnjava i OESS, *Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists: Perspectives from Finland, France and Ireland*, str. 5, dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/6/413552.pdf>.

¹¹² Tako je u jednom predmetu okrivljenik osuđen da je spolno uznemiravao oštećenu preko društvene mreže *Facebook* upućujući joj poruke u kojima je izražavao seksualnu uzbudjenost slanjem fotografije svog spolnog organa (OKS u Zagrebu, Kzd-249/2019-3 od 23. siječnja 2020.) Munivrana, str. 128. Za spolno uznemiravanje osuđen je i počinitelj zbog niza radnji, između kojih se navodi i da je u najmanje dva navrata u toaletu kafića mobilnim uređajem fotografirao svoje golo spolovilo, a potom joj takve fotografije pokazivao (Općinski kazneni sud, 2. Kzd-12/2019-20 od 16. travnja 2019.). Slično tome, osuđen je i okrivljenik koji je žrtvu „poljubio u obraz, grlio i spuštao ruke na njezin donji dio leđa, pa joj tako i dana 25. kolovoza 2023. u 22,47 sati, putem aplikacije *WhatsApp* sa svog mobilnog telefona pozivnog broja ... poslao fotografiju svog spolovila“ (Općinski sud u Osijeku, K-399/2025-2 od 5. lipnja 2025.).

mora predstavljati povredu dostojanstva osobe, stvarati strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Iako je djelo materijalno, u analiziranim presudama sudovi uglavnom ne posvećuju veću pozornost utvrđenju povrede dostojanstva, nego zaključak o povredi dostojanstva izvode iz naravi radnje počinitelja i svjedočenja žrtve, bez potrebe za vještačenjem ili utvrđenjem da je žrtva bila u medicinskom tretmanu.¹¹³ No da bi se radnje tzv. *cyberflashinga* mogle podvesti pod to djelo, od izmjena iz 2024. godine za temeljni oblik djela mora se raditi o situacijama u kojima je počinitelj nadređen žrtvi ili se žrtva nalazi u odnosu zavisnosti.¹¹⁴ Ako nisu ispunjena konstitutivna obilježja spolnog uznemiravanja, dolazi u obzir samo kazneno djelo nametljivog ponašanja iz čl. 140. KZ-a.¹¹⁵ Slanje fotografija spolnog organa moglo bi se smatrati „uspostavljanjem neželjenog kontakta“, a ovisno o kontekstu moguće i „na drugi način zastrašivanjem“, i takve su radnje sudovi, u pravilu zajedno s nizom drugih radnji usmjerenih na praćenje ili uspostavljanje neželjenog kontakta, prepoznawali kao radnje nametljivog ponašanja.¹¹⁶ Međutim, iako od 2024. godine radnje nametljivog ponašanja ne moraju biti „ustrajne i kroz dulje vrijeme“, djelu je imanentna određena trajnost, odnosno ponavljanje neželjenog ponašanja,¹¹⁷ pa je u najmanju ruku upitno bi li jednokratno slanje materijala koji prikazuju spolni organ ostvarilo obilježja tog kaznenog djela.¹¹⁸ Važno je reći i da je bit inkriminacije ovog ponašanja zaštita spolne slobode u širem smislu,¹¹⁹ dok nametljivo ponašanje služi zaštiti općenitijih osobnih sloboda. Jednokratno slanje pornografskog sadržaja, koji obuhvaća i prikazivanje spolnih organa u spolne svrhe, zasigurno je kažnjivo *per se* samo onda kada su takvi materijali prikazani djetetu mlađem od 15 godina.¹²⁰

¹¹³ Munivrana, *op. cit.* u bilj. 35, str. 127.

¹¹⁴ V. izmijenjen čl. 156. st. 1. KZ-a, *Narodne novine*, br. 36/24 od 2021. godine – radnja spolnog uznemiravanja ne mora biti ponovljena, već je dovoljno da se radi i o jednokratnom grubom uznemiravanju. Teži oblik djela iz st. 2. ostvaruje počinitelj koji djelo čini prema bliskoj ili ranjivoj osobi, no zbog nomotehničkog pristupa „Tko kazneno djelo iz st. 1. počini prema...“, moglo bi se zaključiti da i u tim situacijama kumulativno mora postojati i odnos nadređenost/zavisnosti.

¹¹⁵ Moslavac, B., *Cyberflashing: nezatraženo slanje seksualno eksplicitnog materijala*, 8. 10. 2024. ius-info.

¹¹⁶ Moslavac, *ibid*, citira Županijski sud u Vukovaru, 7 Kž-17/2022-6 od 13. studenog 2023. godine.

¹¹⁷ V. čl. 34. Istanbulske konvencije, na čijem je uzoru čl. 140. KZ-a i nastao. Turković *et al.*, *op. cit.* u bilj. 14, str. 191.

¹¹⁸ Zanimljivo je da je to jedini oblik djela za koji Direktiva ne propisuje minimalni posebni maksimum izvan općeg načelnog zahtjeva da se propišu učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije (čl. 10. st. 1. i 4. Direktive).

¹¹⁹ Moslavac, *op. cit.* u bilj. 115.

¹²⁰ V. čl. 165. KZ-a i kazneno djelo upoznavanja djece s pornografijom.

Konačno, prema čl. 7(d) Direktive kažnjivo treba biti i namjerno stavljanje na raspolaganje javnosti, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, materijala koji sadržava osobne podatke osobe, bez pristanka te osobe, u svrhu poticanja drugih osoba da toj osobi uzrokuju tjelesnu ili ozbiljnu psihološku štetu. Iako bi se točka d) djelomično mogla podvesti pod čl. 146. KZ-a, koji inkriminira nedozvoljenu uporabu osobnih podataka, čl. 146. KZ-a ne obuhvaća posebni cilj počinitelja, a to je da podatke objavljuje u svrhu poticanja drugih da osobi uzrokuju tjelesnu ili psihološku štetu, pa je za opstojnost tog djela motiv postupanja počinitelja posve irelevantan.¹²¹ S obzirom na *ratio* inkriminacije čl. 146. KZ-a, a to je da sankcionira kršenja Uredbe o GDPR-u,¹²² upitna je općenito koncepcija tog djela kao zapravo gotovo svake nedozvoljene uporabe osobnih podataka, no rasprava o tom djelu nadilazi opseg ovog rada.

3.4. Poticanje na nasilje ili mržnju na internetu (čl. 8. Direktive)

Konačno, posljednje djelo za koje Direktiva traži od država članica da ga inkriminiraju jest namjerno poticanje na nasilje ili mržnju protiv skupine osoba ili pripadnika takve skupine definirane na temelju roda javnim širenjem, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, materijala koji uključuje takvo poticanje. Slično Okvirnoj odluci o suzbijanju rasizma i ksenofobije putem kaznenog prava,¹²³ i Direktiva ostavlja prostor državama da odaberu kažnjavanja samo onog postupanja koje je ili izvršeno na način koji će vjerojatno remetiti javni red ili koje je prijeteće, zlostavljачko ili uvredljivo, no naše zakonodavstvo to ograničenje nije uvelo. Recital 25 Direktive upozorava da su žene često meta seksističke i mizogine mržnje na internetu, što može eskalirati u zločin iz mržnje izvan interneta. Jezik koji se upotrebljava u toj vrsti poticanja ne odnosi se uvijek izravno na rod osobe na koju je usmjereno, ali iz općeg sadržaja ili konteksta poticanja može se zaključiti da je motiviran predrasudama.

Javno poticanje na nasilje ili mržnju, uključujući i na internetu, inkriminirano je čl. 325. KZ-a, koji izrijeком obuhvaća i poticanje putem računalnog sustava ili mreže prema skupini ili pripadniku skupine zbog niza osnova, uključujući i spol, ali ne i rod. Govor mržnje prema ženama stoga što su žene

¹²¹ Upravo se motiv ističe u literaturi kao presudni element koji opravdava inkriminiranje tog ponašanja kao kaznenog djela s obzirom na preširok doseg kažnjivosti neovisno o vrsti osobnih podataka koji se otkrivaju. Braschi, *op. cit.* u bilj. 75, str. 439.

¹²² Dragičević Prtenjača, M.; Zagorec, M., Ponešto o privatnosti, pravu na privatnost i njezinoj zaštiti u Hrvatskoj kroz kazneno djelo nedozvoljene uporabe osobnih podataka, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. 14, br. 1, 2023, str. 57–85.

¹²³ Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenoga 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima, čl. 1. st. 2.

mogao bi se podvesti pod tu inkriminaciju, no istraživanja pokazuju da se to ne događa i da se u praksi mizogini i seksistički govor mržnje ne prepoznaje i ne progoni prema toj odredbi,¹²⁴ već se sramežljivo posljednjih godina pojavljuje u kontekstu prekršajnog govora mržnje,¹²⁵ što ne odgovara zahtjevu kažnjivosti iz Direktive.¹²⁶ S obzirom na to da govor mržnje prema ženama ne mora nužno biti usmjeren prema njima zato što su žene, već zato što odstupaju od zamišljenih društvenih uloga i očekivanja od žena, što je definicija roda,¹²⁷ valjalo bi razmotriti da se u čl. 325. KZ-a unese i rod kao zaštićena osobina.

4. ZAKLJUČAK

Porast različitih oblika *online*-nasilja i razvoj suvremenih tehnologija predstavljaju sve veći izazov za nacionalne pravne sustave te dovode do radikalne rekonceptualizacije klasičnih postulata kaznenog prava, počevši od pronalazjenja odgovora na nove oblike grupnih *online*-napada na pojedince (pri čemu počinitelji nisu nužno međusobno povezani niti djeluju koordinirano, ali njihova sinergija rezultira eksponencijalnim povećanjem štetnih posljedica), pa do preispitivanja tradicionalnog poimanja prava kao rodno neutralnog.

¹²⁴ Prema istraživanju u projektu Reason, Maja Munivrana, Aleksandar Maršavelski, Ines Sučić i Ivana Eterović, Govor mržnje Hrvatskoj. Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2016. do 2021. godine, dostupno na: <https://www.hpc.hr/2024/10/15/objavljeno-izvjesce-govor-mrznje-u-hrvatskoj-empirijsko-istrazivanje-slucajeva-u-razdoblju-od-2016-do-2021-godine/> (8. listopada 2025.), kao i prethodnom istraživanju Munivrana Vajda, M.; Šurina Marton, A., Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 23, br. 2, 2016, str. 435–467, od 2013., kada je djelo iz čl. 325. KZ-a prvi put inkriminirano, do kraja 2021. godine nije zabilježena nijedna pravomoćna presuda u kojoj bi zaštićena osobina bila spol iako je bilo predmeta u kojima je činjenično bilo osnove da se uz neku drugu osnovu, kao što je etnička ili nacionalna pripadnost, prepozna upravo i spol (npr. u slučaju u kojem su počinitelji izradili transparent sadržaja „I... ćemo srpske žene i djeću“), v. str. 24. Izvješća. Spol je, međutim, prepoznat kao zaštićena osobina u jednom predmetu uvjetnog odustanka prema maloljetniku koji je putem društvenih mreža komentirao članak o uhićenju mladića koji je svojoj djevojci prijetio smrću riječima „bar je ubij da nisi bezveze tamo (u zatvoru op. a.)“. Iako ovim istraživanjima nije obuhvaćeno razdoblje od posljednje gotovo četiri godine, podaci dobiveni putem tražilice odluke.sudovi.hr ne upućuju na to da je u međuvremenu došlo do promjene.

¹²⁵ Kao nedavni prekršajni predmet može se navesti presuda Općinskog prekršajnog suda u Zagrebu, Pp-13304/2024-8 od 10. veljače 2025. godine, kojom je počinitelj osuđen za čl. 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira zbog natpisa: „Ubij ženu“.

¹²⁶ Prema čl. 10. st. 4. Direktive mizogini govor mržnje mora biti kažnjiv s posebnim maksimumom od najmanje jedne godine.

¹²⁷ V. čl. 3. t. c. Istanbulske konvencije i Recital 9 Direktive.

Iako *online*-nasilje općenito nije usmjereno isključivo prema ženama, istraživanja pokazuju da su pojedini oblici takva nasilja duboko ukorijenjeni u patrijarhalnim obrascima ponašanja, kulturnim normama i društvenim ulogama koje se tradicionalno pripisuju ženama i muškarcima. Posljedično, štetni učinci takvih djela često znatno teže pogađaju žene, dok institucionalni odgovori često ostaju relativno slabi.¹²⁸ Upravo zato Direktiva o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji nastoji harmonizirati te istovremeno ojačati kaznenopravne odgovore na različite oblike *online*-nasilja nad ženama u državama članicama.

Ovaj rad analizira postojeći kaznenopravni okvir u Republici Hrvatskoj s ciljem identifikacije postojećih mehanizama zaštite, ali i potencijalnih neuralgičnih točaka. Osim što nudi smjernice zakonodavcu pri transponiranju Direktive, rad pruža i praktične preporuke za pravne stručnjake kroz kritički prikaz sudske prakse vezane uz kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz čl. 144.a Kaznenog zakona.

Unatoč početnim teškoćama u primjeni, analizirani podaci i sudske presude pokazuju da je ova inkriminacija bila nužna te da je djelo zaživjelo u praksi. Analiza također upućuje na to da je sudska praksa – svjesno ili nesvjesno – nastojala zaobići vrlo restriktivnu zakonsku definiciju djela kako bi pružila zaštitu žrtvama i u slučajevima kada je do distribucije intimnog sadržaja došlo od strane šireg kruga osoba, izvan strogo definiranog odnosa povjerenja. *De lege ferenda*, svakako bi trebalo razmotriti proširenje opsega ovog kaznenog djela i na snimke nastale nedobrovoljno te na dijeljenje intimnih materijala od strane trećih osoba, koje nužno ne zlorabe odnos povjerenja sa žrtvom. Takva potreba proizlazi ne samo iz analize sudske prakse već i iz zahtjeva koje pred hrvatskog zakonodavca postavlja Direktiva. Također je potrebno preispitati uvjete za pokretanje kaznenog postupka te ih barem uskladiti s režimom koji vrijedi za druga kaznena djela protiv privatnosti – ili, s obzirom na složenu prirodu ovog djela, koje duboko zadire u sferu spolnih sloboda, u potpunosti odustati od instituta prijedloga za progon.

¹²⁸ V. osobito Recitale 10 i 11 Direktive te istraživanje Sharrat, E., *Intimate image abuse in adults and under 18s. A comparative analysis of cases dealt with by the Revenge Porn Helpline and Professionals Online Safety Helpline*, 2019, dostupno na: <https://swgfl.org.uk/assets/documents/intimate-image-abuse-in-adults-and-under-18s.pdf> (14. listopada 2025.).

LITERATURA

1. Ashworth, A., *Positive obligations in Criminal Law*, Oxford and Portland, 2015.
2. Braschi, S., The new EU Directive on combating violence against women and domestic violence, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, vol. 137, br. 2, 2025, str. 425–442, <https://doi.org/10.1515/zstw-2025-0010>.
3. Brđanović, T., *Bitna obilježja kaznenog djela zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz čl. 144a KZ*, Priručnik za voditelje/ice, Zagreb, studeni 2024.
4. Dragičević Prtenjača, M.; Zagorec, M., Ponešto o privatnosti, pravu na privatnost i njezinoj zaštiti u Hrvatskoj kroz kazneno djelo nedozvoljene uporabe osobnih podataka, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. 14, br. 1, 2023, str. 57–85.
5. Horvatić, Ž. et al., *Kazneno pravo. Opći dio 2. Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Zagreb, 2107.
6. Jurasz, O., *Online violence against women: A Four Nations study*, The Open University, 2024.
7. Keats Citron, D., Franks, M. A., Criminalizing revenge porn, *Wake Forest Law Review*, vol. 49, 2014, str. 345–391.
8. Maršavelski, A., Komentar sudske prakse, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 18, broj 1, 2011, str. 287–296.
9. Munivrana Vajda, M.; Šurina Marton, A., Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 23, br. 2, 2016, str. 435–467.
10. Munivrana, M., Kaznenopravna zaštita od spolnog uznemiravanja, u: Grgurev, I., Potočnjak, Ž. (ur.), *Pravna zaštita od spolnog uznemiravanja*, Zagreb, 2021.
11. Moslavac, B., Cyberflashing: nezatraženo slanje seksualno eksplicitnog materijala, 8. 10. 2024. <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/cyberflashing-nezatrazeno-slanje-seksualno-eksplicitnog-materijala-1> (14. 10. 2025.)
12. Novoselec, P. (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, Zagreb, 2007.
13. Roksandić, S., Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i „osvetničke pornografije“ te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, broj 2, 2021, str. 437–472.
14. Šepec, M.; Lango, M., Virtual revenge pornography as a new online threat to sexual integrity, *Balkan Social Science Review*, vol. 15, 2020, str. 117–135.
15. Šepec, M., Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence, *International Journal of Cyber Criminology*, vol 13, br. 2, 2019, str. 418–438. DOI: 10.5281/zenodo.3707562.
16. Rigotti, C.; McGlynn, C.; Benning F., Image-Based Sexual Abuse and EU Law: A Critical Analysis, *German Law Journal*, vol. 25, br. 9, 2024, str. 1472–1493. doi:10.1017/glj.2024.4.
17. Turković, K. et al., *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb, 2013.
18. Vuletić, I.; Šimleša, S., Kritički osvrt na kazneno djelo prijetnje, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* vol. 30, br. 2, 2023, str. 371–399.
19. Vuletić, I.; Šprem, P., Materijalopravni aspekti kaznenog djela silovanja u hrvatskoj sudskoj praksi, *Policija i sigurnost*, vol 28, br. 2, 2019, str. 130–155.

Summary

Maja Munivrana*

Tomislav Brđanović**

CRIMINAL LAW PROTECTION OF WOMEN FROM GENDER-BASED ONLINE VIOLENCE: CHALLENGES IN THE IMPLEMENTATION OF DIRECTIVE (EU) 2024/1385***

In mid-2021, a new criminal offence—abuse of recordings of sexually explicit content (Article 144a)—was introduced into the Criminal Code. In doing so, the Croatian legislator was among the first to recognise the importance of addressing the phenomenon of so-called “revenge pornography”. The need for a criminal law response to various forms of gender-based online violence, including the non-consensual sharing of intimate or manipulated material, has also recently been acknowledged at the level of the European Union with the adoption of the Directive of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. The first part of this paper will provide a general analysis of the concept of gender-based online violence against women and examine different legal approaches to criminalising and prosecuting such forms of crime. The central part of the paper focuses on a typical manifestation of online violence against women—the criminal offence of abuse of recordings of sexually explicit content. Four years have passed since the introduction of the offence under Article 144a of the Criminal Code, during which 40 final judgments have been handed down. As a thorough analysis of this offence and its application in practice has so far been lacking, the aim of this paper is to use the available case law to present the phenomenological characteristics of this offence, highlight certain interpretative uncertainties regarding its specific elements, and propose normative amendments—particularly in light of the new Directive, which Member States are required to transpose by 14 June 2027. In the final part of the paper, the authors will reflect more broadly on the provisions of the aforementioned Directive relating to online violence against women, in order to assess the extent to which Croatian substantive criminal law is already aligned with it and whether there is a need for further legislative changes.

Keywords: gender-based violence, online violence against women, intimate image abuse, stalking, sexual harassment, hate speech

* Maja Munivrana, PhD, Full Professor at the Department of Criminal Law, University of Zagreb, Faculty of Law; maja.munivrana@pravo.unizg.hr;
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9496-6102>.

** Tomislav Brđanović, Judge/President of the Criminal Department of the County Court in Varaždin; Tomislav.Brđanovic@zsvz.pravosudje.hr;
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7350-3408>.

*** This project was written within the project “Femicide and Gender-Based Violence in the Republic of Croatia – A Systematic Analysis of Legal Solutions and Judicial Practice”, financed by the European Union – NextGenerationEU. The content of this paper is the sole responsibility of the authors and does not necessarily reflect the views of the European Union.